

Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст, Л. А. Радомська

Українська мова Складні вживання (найновіші рекомендації)

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст, Л. А. Радомська

**УКРАЇНСЬКА МОВА. СКЛАДНІ ВЖИВАННЯ
(НАЙНОВІШІ РЕКОМЕНДАЦІЇ)**

Навчальний посібник

Вінниця

ВНТУ

2010

УДК 81'271:811.161.2(075)

ББК 81.2(4УКР)я73

А 35

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 9 від 31.05.2010 р.)

Рецензенти:

П. С. Дудик, доктор філологічних наук, професор

М. Я. Плющ, доктор філологічних наук, професор

В. І. Шахов, доктор педагогічних наук, професор

Азарова, Л. Є.

А35 Українська мова. Складні вживання (найновіші рекомендації) : навчальний посібник / Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст, Л. А. Радомська. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 90 с.

Посібник містить рекомендації щодо типових мовленнєвих помилок, суперечливих та складних проблем морфології і синтаксису сучасної української літературної мови. Подано систему вправ, практичних рекомендацій, виконання яких допомагає уникнути помилок у писемному й усному мовленні та сприятиме засвоєнню нових рекомендацій щодо правильного вживання закінчень іменників у формі кличного відмінка, деяких сполучників і прийменників, ступенів порівняння прикметників, використання числівників, дієприкметників, пасивних конструкцій у текстах.

Для викладачів, студентів, учителів, а також для тих, хто працює з українським словом.

УДК 81'271:811.161.2(075)

ББК 81.2(4УКР)я73

З М І С Т

Передмова.....	4
Уживання кличного відмінка.....	5
<i>Завдання</i>	7
Нове використання деяких сполучників в українській мові.....	13
<i>Завдання</i>	18
Типові помилки у вживанні прийменників.....	22
<i>Завдання</i>	26
Утворення форм ступенів порівняння прикметників.....	34
<i>Завдання</i>	35
Співвідношення активних і пасивних конструкцій у наукових текстах.....	39
<i>Завдання</i>	42
Використання іменника <i>раз</i> із числівниками.....	47
<i>Завдання</i>	48
Правила вживання сполучення <i>зводиться до</i>	53
<i>Завдання</i>	55
Особливості вживання дієприкметників в українській мові.....	57
<i>Завдання</i>	63
Рекомендації щодо вживання деяких слів, сполучень слів, словосполучень.....	68
<i>Завдання</i>	75
Рекомендована література.....	89

Передмова

Усне і писемне мовлення кожної людини свідчить про рівень її освіченості, інтелігентності, справжньої інтелектуальності. Щоб грамотно говорити і писати, потрібно передусім любити рідну мову, прагнути до постійного її удосконалення.

На сучасному етапі простежуємо новий поштовх до уважного й детального вивчення української літературної мови. Це пов'язано не лише зі зростанням загального рівня культури, а й із підвищенням вимог до сучасного фахівця будь-якої сфери. Досконале, ґрунтовне володіння українською літературною мовою є обов'язком кожного, хто дбає про її розвиток та авторитет.

Автори пропонованого посібника поставили за мету ознайомити викладачів, студентів, аспірантів, учителів з найновішими рекомендаціями щодо використання деяких морфологічних і синтаксичних одиниць в українській літературній мові, оскільки у вітчизняному мовознавстві ще й досі немає одностайної думки з цього приводу. Останнім часом спільними зусиллями українських мовознавців чимало зроблено для розв'язання складних питань в українській літературній мові, але про це не поінформовано користувачів. У посібнику подано рекомендації щодо правильного вживання закінчень іменників у формі кличного відмінка, деяких сполучників і прийменників, ступенів порівняння прикметників, використання числівників, дієприкметників, пасивних конструкцій у текстах.

Дібрано різноманітну систему вправ, творчих завдань, виконання яких допоможе викладачам, студентам уникнути помилок у мовленні, сприятиме засвоєнню нових рекомендацій. Матеріали викладено з урахуванням типових помилок у писемній та усній мові, зокрема внаслідок інтерференції у зв'язку з паралельним функціонуванням української та російської мов.

Автори сподіваються, що найновіші рекомендації стануть у пригоді всім, для кого мова є не тільки фахом, а й засобом реалізації знань з іншої нефілологічної спеціальності, – студентам, викладачам ВНЗ і середніх спеціальних навчальних закладів, учителям-словесникам, широкому загалу користувачів української мови.

УЖИВАННЯ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА

Звертаючись до кого-, чого-небудь, українці вживають іменники в кличному відмінку. Звертатися можна за іменем, іменем по батькові, за прізвищем, науковим, військовим та іншим званням, за назвою посади, професії тощо, використовуючи водночас і слова українського етикету на зразок *чоловіче, жінко, свате, свахо, дідусю, хлопче, дитино, студенте* й под.

Іменники – власні та загальні назви – можуть мати в кличному відмінку однини закінчення **-о, -е, -є, -у, -ю**. Вибір одного із цих закінчень залежить від роду іменника та його закінчення в називному відмінку, а за умови спільного нульового закінчення – від кінцевого приголосного основи або ж характеру іменникового суфікса.

Форму із закінченням -о мають:

Іменники – власні та загальні назви чоловічого та жіночого роду на **-а**¹: *Васелино, Дарино, Лоліто, Ярино, Світлано, Миколо, Одарко, Інно, Ірино, Вероніко, Микито, Варваро, Луко, Мар'яно, Тетяно, Олександро, Катерино, Валентино, Людмило, Христіно, Олено, Галино, Таміло, Кароліно, Саво, Хомо, Яремо, Україно, вербо, калино, сестро, мамо, зірко, сило, повитухо, мальво, бандуро, школо, свахо, дружино, мово, голубко, спортсменко, активістко, швачко, велосипедистко, машиністко, вчителько, батьківцино, весно, блондинко, сербко, старосто, співачко, журналістко, лисичко.*

Форму із закінченням -е мають:

◆ Іменники – власні і загальні назви жіночого і чоловічого роду на **-я**, що пом'якшує попередній приголосний: *письменнице, праце, Катрусє, Ганнусє, ялицє, воле, робітницє, кицє, богинє, жрицє, землє, Лесє, піснє, Іллє, Зорє, гривнє, правицє, лисицє, балетницє, нєнє.*

◆ Іменники жіночого роду на **-а**, перед яким виступає шиплячий: *грушє, листоношє, кашє, мишє, кручє, душє, площє.*

◆ Іменники – власні та загальні назви чоловічого роду з твердим кінцевим приголосним основи (зокрема й основи на **-р** твердої та

¹ Іменники на **-а**, утворені внаслідок субстантивації пасивних дієприкметників жіночого роду, у кличному відмінку мають форму називного відмінка, пор.: *наречєна, кохана*, але *хрещєно* (мати).

мішаної групи), що виступає перед нульовим закінченням або закінченням **-о**: *Альберте, Августе, Антоне, Несторе, Артеме, Євгене, Максиме, Романе, Трохиме, Ярославe, Степане, Богдане, Даниле, Олександрe, Назаре, Станіславе, Мар'яне, Олеже, Адаме, Володимире, Іване, Мироне, Аврааме, Давиде, Гавриле, Йосифе, Довбуше, Боже, голубе, орле, пане, програмісте, бармене, диригенте, лейтенанте, генерале, солдате, студенте, президенте, дубе, козаче, юначе, радисте, аматоре, тренере, командире, інженере, режисере, бухгалтере, голкіпере, стороже, соколе, чумаче, агрономе, адвокате, акторе, дипломате, клоуне, професоре, доценте, архітекторе, бухгалтере, ювеліре, операторе.*

◆ Іменники – загальні назви чоловічого роду мішаної групи на **-р**: *столярe, малярe, доярe, каменярe, гусярe, теслярe, вуглярe, газетярe, піснярe, склярe.*

Форму із закінченням -є мають:

◆ Іменники – особові імена жіночого роду на **-я**, що виступає після голосного: *Соломіє, Меланіє, Ксеніє, Лідіє, Софіє, Юліє, Єфиміє, Агафіє, Віринє, Лілеє, Мироніє, Зоє, Маріє, Агніє, Анастасіє, Лідіє, Наталіє, Феофаніє.*

◆ Загальні назви жіночого роду на **-я**, що виступає після голосного: *мріє, поезіє, надіє.*

Форму із закінченням -у мають:

◆ Деякі іменники чоловічого роду (переважно односкладові) з твердим кінцевим приголосним основи, що виступає перед нульовим закінченням або закінченням **-о**: *тину, млину, обіду, сину, діду, тату, дядьку.*

◆ Іменники чоловічого роду із суфіксами **-к, -ок, -ик**, що виражають здебільшого пестливе значення і суфіксами **-ник, -ач** та ін.: *півнику, хлопчику, песику, слонику, баранчику, соловейку, кораблику, котику, солдатику, Романчику, Назарчику, Богданчику, Степанчику, зайчику, укладачу, глядачу, розподільнику, штовхачу, орачу, посівальнику, слухачу, будівельнику, грибнику, полковнику, монтажнику, грабіжнику, винахіднику, мандрівнику, чарівнику, відбивачу, викладачу,*

копачу, погоничу.

◆ Іменники – особові імена чоловічого роду на **-г, -х**: *Аристарху, Єлимаху, Генріху, Олегу, Людвігу.*

Форму із закінченням -ю мають:

◆ Іменники – загальні назви жіночого роду із значенням пестливості на **-я**, що пом'якшує попередній приголосний: *бабусю, доню, матусю, тітусю, кицю, манюню, кицюню.*

◆ Іменники – загальні назви чоловічого роду із значенням пестливості, що мають м'який кінцевий приголосний основи: *татусю, дідуню, дідусю, красеню, легеню.*

◆ Іменники – пестливі особові імена жіночого і чоловічого роду на **-я**, що пом'якшує попередній приголосний: *Вітю, Олюсю, Галю, Марусю, Галюсю, Лідусю, Лінусю, Ваню, Натусю, Костю, Валюсю, Ганнусю, Катрусю, Таню, Наталю, Лілю, Христю, Маню, Полю, Костю, Федю, Орисю.*

◆ Іменники – загальні назви чоловічого роду на **-й**: *короваю, розмаю, водограю, гаю, краю, палію, солов'ю, добродію, водію.*

◆ Іменники – особові імена чоловічого роду з м'яким кінцевим приголосним основи (зокрема і **-й**): *Грицю, Геннадію, Юрію, Івасю, Віталію, Олексію, Юлію, Овідію, Матвію, Алфею, Василю.*

◆ Іменники – загальні назви чоловічого роду із суфіксами **-тель, -аль, -ень, -ань, -ець**: *спасителю, вихователю, скрипалю, ясеню, учню, дурню, бороданю, вуханю, здорованю, видавцю, купцю, американцю, бранцю, вигнанцю, виборцю, гонцю, горцю, державцю, єдинокорцю, єдиновірцю, іноземцю, ревнивцю, самцю, стрибунцю, знавцю, очевидцю, самовладцю, кавказцю, каїрцю, вдівцю, мудрецю.*

◆ Іменники – загальні та власні назви чоловічого роду м'якої групи на **-р**: *пролетарю, царю, Ігорю, Цезарю, косарю, секретарю, лікарю, кобзарю, янтарю, букварю, писарю, календарю, токарю, вівчарю, пекарю, бунтарю, друкарю, шахтарю [3, С. 7 – 10].*

Завдання 1. Від поданих імен та імен по батькові утворіть форму кличного відмінка.

Андрій Валерійович, Галина Федорівна, Валерій Михайлович,

Геннадій Микитович, Михайло Петрович, Володимир Олександрович, Олександр Григорович, Богдан Олегович, Віктор Антонович, Юрій Анатолійович, Ірина Василівна, Раїса Зіновіївна, Олена Борисівна, Ірина Павлівна, Тетяна Григорівна, Людмила Іванівна, Зінаїда Костянтинівна, Ніна Арсентіївна, Мар'ян Назарович, Давид Миронович, Микола Іванович, Зінаїда Петрівна, Оксана Тарасівна, Дмитро Михайлович, Петро Якович, Георгій Ісакович, Галина Петрівна, Наталя Володимирівна, Борис Борисович, Людмила Михайлівна, Володимир Петрович, Алла Григорівна, Віталій Петрович, Олександр Сергійович, Дмитро Іванович, Григорій Савич, Борислав Миколайович, Костянтин Микитович, Федір Назарович, Максим Тадейович, Олесь Терентійович, Сергій Олександрович, Людмила Миколаївна, Олександр Васильович, Світлана Казимирівна, Артем Вікторович, Таміла Сергіївна, Оксана Олексіївна, Інна Олегівна, Василь Степанович, Андрій Альбертович, Валентина Анатоліївна, Ігор Володимирович, Катерина Валер'янівна, Зоя Григорівна, Олександр Павлович, Лілія Макарівна, Матвій Сидорович, Нестор Родіонович, Казимир Миколайович.

Завдання 2. Подані іменники поставте в кличному відмінку й поясніть уживання закінчень цього відмінка.

Хлопець, дочка, мандрівник, інженер, професор, балерина, ведмідь, корова, чапля, індик, синиця, бджола, комар, демон, лісовик, русалка, сила, мрія, дружба, ліризм, пшениця, паранджа, праща, пісняр, Єфросія, тато, Агафон, Авид, Ілля, Василько, Клавдія, Юрко, Олеся, Любов, Параска, Авраам, Петро, похресник, детектив, дипломат, етнограф, лікар, математик, громадянин, музика, перекладач, режисер, сценарист, фермер, фізик, фольклорист, футболіст, шериф, Діана, Злата, Євгеній, Зіновій, Йордан, Артем, Марина, Галина, Стефанія, Пелагея, Тимош, Богдан, Іван, Маргарита, Надія, Олександр, Андрій, Соломія, Сергій, Василь, мірошник, татусь, кіт, папуга, кондуктор, мудрець, стоматолог, тракторист, українець, козак, парубок, дівчина, водій, суддя, викладач, магістр, дитя, єпископ, Лівія, Дніпро, Південний Буг, Господь, пан, машиніст, душа, змій, чародій, казкар, земля, диво, очі, око, воїн, патріарх, козарлюга, штаб, рушниця, мисливець, аспірант, товариство, банкір, філософ, кравчиня, море, айсберг, корабель.

Завдання 3. Від офіційних та нестливих форм того самого імені утворіть форми кличного відмінка.

Галина, Галя, Галинка, Галочка.
Дарина, Даруся, Дар'я, Даринка, Дарія, Одарка.
Надія, Надійка, Надя, Надієчка.
Михайло, Мишко, Михась, Михайлик.
Ольга, Оля, Олюся.
Тетяна, Тетянка, Таня.
Катерина, Катря, Катруся.
Ірина, Іра, Іринка, Іруся.
Іван, Іванко, Івась, Івасик.
Наталя, Наталка, Наталочка.
Оксана, Ксенія, Ксеня.
Анастасія, Настя, Насточка, Настонька, Настуся.
Юрій, Юрко, Юрась, Юрасик.
Петро, Петрусь, Петрик.
Григорій, Гриць, Грицько.
Ганна, Ганночка, Ганнуся.
Сергій, Сергійко, Сергієчко.
Олександра, Олеся, Леся.
Марина, Маринка, Мариночка.
Валентина, Валентинка, Валя.
Андрій, Андрійко, Андрієчко.
Пелагея, Поліна, Поля, Полюся.
Дмитро, Діма, Дімочка, Дмитрик.
Людмила, Людмилка, Люда, Людочка, Людуся.

Завдання 4. Від назв спорідненості та свояцтва утворіть форми кличного відмінка.

Тітка, тітонька, тіточка. Племянник, племянничок, племянниця.
Похресник, похресничок, похресниця. Кузина, кузиночка, кузинька.
Братова. Дядина, дядиночка. Сват, сваха, свашенька. Зять, зяттик, зятьок.
Кум, кумась, кумцьо, кума, кумася, кумонька. Мати, матуся, мамуня,
мамця, мамуся, матусенька.

Завдання 5. виправте помилки у формах звертань.

1. Андріє, ходімо на прогулянку (З усного розмовного мовлення).
2. Як життя, листоноша?
3. Пан інженер, у мене є пропозиція.
4. Шановний студент, здайте реферат.
5. Пан водій, зупиніть автомобіль.
6. Друг, пригости мене цукеркою.
7. Кохана, помий підлогу.
8. Костянтин, допоможи племіннику.
9. Ми не забудемо Ваші уроки, шановний вчитель!
10. Я люблю тебе, моя країна.
11. Петро Іванович, зайдіть в операційну.
12. Дорогі мої Валерій та Андрій, вітаю вас зі святом.
13. Оля, ходімо у театр.
14. Заграй мені, сопілкарє, веселої пісні (З пісні).
15. Гори, гори, моя зоря.
16. Громадянин, скажіть, будь ласка, котра година.
17. Хемуль на місці, бос (В. Орехов «Зона ураження»).
18. Адмірал, наш флот готовий вийти в море.
19. Сергій, збігай до магазину.
20. Володимир Володимирович, прошу Вас узгодити договір на нараді (З усного ділового мовлення).
21. Не спи, моя рідна земля, прокинься, моя Україна (З пісні).
22. Продай мені, дід, півня.
23. Мама, чому не спите?
24. Постривай же, поводитир, не біжи.
25. Де відпочивав, пан професор? (З усного розмовного мовлення).
26. Є достойніші за мене, великий Охоронець, – відповів Світозар (З хрестоматії).
27. Ой, не карай, великий цар, я жити хочу! – заверещав на всю палату Попихач (З хрестоматії).
28. Дорогий Ілля Йосипович, запрошуємо Вас на презентацію збірки «За покликом серця» (Із запрошення).
29. Шановний пан суддя, зважте, будь ласка, на свідчення цієї людини (З усного ділового мовлення).
30. Добродій квітникар! А яка квітка є найкращою у світі? (З усного розмовного мовлення).
31. Чому ти, поштар, не несеш мені листи? (З усного розмовного

мовлення).

32. Послухай мене, Ігор, не звертай увагу на чутки (З усного розмовного мовлення).

33. Алло, бабуся! (З радіореклами).

34. Олеся, ходімо до лісу гриби збирати (З усного розмовного мовлення).

35. Не плач, дід, не плач, баба (Збірка «Країна казок»).

Завдання 6. Подані речення перекладіть українською мовою. Сформулюйте принципову відмінність вираження звертань в обох мовах.

1. Уважаемый директор, выражаем Вам свою благодарность за помощь!

2. Я не согласен с Вами, Василий Николаевич.

3. Люблю твои просторы, Украина.

4. Иван, я очень надеюсь на твой совет.

5. Земля моя, с тобой мои мечты!

6. Спасибо тебе за письмо, дорогой друг.

7. Господин профессор, Ваша лекция чрезвычайно интересна.

8. Не покидай меня, моя мечта.

9. Тяжёлый твой труд, шахтёр.

10. Мечта моя, ты иногда достигаешь небес.

11. Котик-братик, спаси меня!

12. Читатель, позволь мне к тебе обратиться.

13. Брось, Мотя, я давно твоей философией проникся.

14. Молодой человек, скажите, пожалуйста, как пройти в библиотеку.

15. Скажите спасибо, дорогой Василий Александрович, этому молодому человеку.

16. Родина, я тебя люблю больше жизни.

17. Владислав Альбертович, копии документов уже готовы.

18. Студент, обрати большое внимание к этому предмету.

19. Товарищи, занимайте места.

20. Уважаемые господа, прошу внимания!

21. Господин Президент! Искренне рад приветствовать Вас, весь украинский народ с Днем Независимости!

22. Госпожа Толочкова, надеемся, что наше предложение заинтересует Вас и договоренность будет взаимовыгодной.

23. Уважаний Ілля Григорьевич, просим извинить нас за невозможность вовремя выполнить Ваш заказ.

24. Уважаемая администрация хлебокомбината № 2! Просим Вас откомандировать к нам нескольких опытных специалистов в связи с недостатком соответствующих кадров для испытания и эксплуатации пекарни нового образца.

25. Глубокоуважаемый Иван Алексеевич! Буду искренне признателен, если Вы тепло встретите и окажете поддержку моему другу, Виталию Войтовичу, во время его пребывания в вашем городе.

26. Вера Львовна, объясните, пожалуйста, причину вашего опоздания на работу.

Завдання 7. З поданими звертаннями складіть речення.

Шановний Вадиме Сергійовичу, дорогий товаришу, вельмиповажне товариство, кізонько моя, місяцю ясний, любий друже, громадянка Никанорова, відважний козаче, славний поете, рідна матусю, дорогий татусю, високоповажний Олеже Івановичу, незрівнянний лицарю, дівчатко моє, мріє моя, невловимий меснику, нескоренний воїне, панове українці, улюблений спортсмене, герою-рятівнику, шановна Валентино Анатоліївно, серденько миле, товариші-інженери, дорога Марино Сергіївно, моя кохана Софіє, свідомий громадянине, щастя моє, вельмишановний Сергію Олександровичу, дорогі люди, шановний Президенте, високоповажний діячу, шановне панство, герої-солдати, ясне сонечко, любове моя, пане полковнику, товаришу сержанте, підлий зраднику, рідненька Олено, поважне товариство, добродію, любий мій, зіронько моя, високоповажний пане професоре.

НОВЕ ВИКОРИСТАННЯ ДЕЯКИХ СПОЛУЧНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Прослідковуючи за функціонуванням сурядних і підрядних сполучників у науковому та інших стилях української мови, можна помітити нові особливості їхнього використання з початку 90-х рр. ХХ ст.

1. **Сполучники проте – однак.** Порівнюючи функціонування цих протиставних сполучників, варто відзначити, що дедалі активніше в науковому стилі вживають органічніший для української мови сполучник **проте** й обмежено – сполучник **однак**. Це можна пояснити намаганням дистанціюватися від спільнозвучного сполучника російської мови **однако**. Ця тенденція характерна як для наукового, так й для інших стилів, пор. *Паралельне вживання цих термінів є виправданим, адже питомі еквіваленти точно відтворюють семантику термінів з міжнародними компонентами, проте варто уникати напівкальок* (З автореферату). *Значну групу становлять запозичення з англійської мови, проте це зазвичай лише один із компонентів складного слова* (Зі статті). *І хай теорія, згідно з якою в нас немає нічого, окрім жадоби влади, наївна, бо мало що пояснює, проте ніхто не заперечуватиме того факту, що влада – цінність, якої ми прагнемо особливо* (Лешек Колаковський). *Тридцятикілометрова зона на карті виглядає як правильне коло з центром у Чорнобильській АЕС, проте, на жаль, радіаційне зараження не підвладне строгій геометрії* (З газети).

2. **Сполучники чи – або.** Загальна тенденція до урізноманітнення традиційних наборів виражальних засобів зумовлює надання переваги розділовому сполучнику **чи**, обмежуючи використання розділового сполучника **або**. Пор.: *Серед важких із погляду української мови сполучень приголосних простежено тенденцію до їх спрощення чи розбивання за допомогою вставних голосних* (З автореферату); *Для точного запису вимови окремих звуків, слів чи цілого тексту використовують фонетичну транскрипцію* (З «Універсального словника української мови», 2009); *Чи осінь плаче, чи зима лютує, чи літо пече, чи весна цвіте – йому однаково* (З посібника). Заміну розділового сполучника **або** на **чи** спостерігаємо й у мові української

публіцистики: *На щастя, як повідомили у прес-службі ГУМНС області, під час надзвичайної події травмованих **чи** потерпілих серед населення та працівників залізничного транспорту не було* (33-й канал, 28.04.2010); *Незрозумілою була лише позиція фракції Партії регіонів: **чи** підтримували пропозицію залишити його на посаді, **чи** ні залишилось загадкою* (RIA, 3.03.2010); *Мистецтво флористики дозволяє втілити в життя будь-яку квіткову фантазію **чи** створити такі шедеври, що задовольнять найвибагливіший смак* (Місто, 5.05.2009).

3. **Сполучники не тільки ...а й, не тільки ...але й; не лише ...а й, не лише ...але й.** Серед сурядних градаційних сполучників, що вказують на перехід дії або стану через певну межу в бік посилення чи послаблення, найбільш уживаними є **не тільки ...а й, не тільки ...але й** та **не лише ...а й, не лише ...але й**. Проте їхнє використання дещо помінялося: сьогодні перевагу надають тим сполучникам, які більш властиві українській мові, а саме: **не лише ...а й, не лише ...але й**, напр.: *Актуальність теми зумовлена потребою **не лише** дослідити особливості окремих терміносистем, **а й** осягнути термінологію як цілісність* (З автореферату); *Він [Нестор] прийшов до Києво-Печерської лаври..., щоб стати **не лише** монахом-чорноризцем, **але й** батьком української історії* (М. Слабошпицький).

4. **Сполучники не стільки... скільки, не так... як.** Градаційний сполучник **не стільки... скільки** є буквальним перекладом російського **не столько... сколько**, тому останнім часом дедалі активніше використовують його український аналог **не так... як**, що здавна вживався в українських прислів'ях, приказках та народних піснях, пор.: ***не так** страшний чорт, **як** його малюють* (Укр. приказка); ***не так** воно ведеться, **як** здається* (Укр. прислів'я); ***не так** рибу ловить, **як** сіті латає* (Укр. прислів'я); ***не так** дівка плаче, **як** волі не має* (З укр. нар. пісні); *ні **не так** те пір'я, **як** дівоча краса* (З укр. нар. пісні). Так само природним є його використання і в українській науковій мові, напр.: *У дослідженні ми звертали увагу **не так** на природу й мовну сутність цих одиниць, **як** на особливості їхнього функціонування в українській мові* (Зі статті).

5. **Сполучники зважаючи на те що, з огляду на те що.** Ці нові причинові сполучники утворилися внаслідок нарощення сполучника **що**

на адвербіальну сполуку, до складу якої входить похідний прийменник – відповідно **зважаючи на** й **з огляду на** – і займенник **те**. Їх часто використовують для вираження причинових семантико-синтаксичних відношень, напр.: ***Зважаючи на те що** активний розвиток науки і техніки зумовлює постійний пошук назв для нових понять, проблема синонімів та варіантності й надалі залишається актуальною* (З автореферату); ***З огляду на те що** останнім часом спостерігаємо збільшення запозичень складних слів, актуальним є вивчення продуктивності наявних та запозичених терміноелементів* (Зі статті); ***Зважаючи на те що** склад парламенту досить різношерстий, складається враження, що українці тут нацменшина* (З газети).

6. **Сполучники попри те що, незважаючи на те що.** Ці допустові сполучники утворені за аналогією до попередніх. Сполучник **попри те що** почав активніше вживатися в наукових текстах, напр.: ***Попри те що** це питання розглядало багато дослідників, воно залишається актуальним* (Зі статті); ***Попри те що** перший компонент виконує роль семантичного конкретизатора, фонетично головним є другий компонент: єдиний або основний (за наявності другорядного) наголос падає на другий компонент...* (З монографії). Очевидно, книжний характер допустового сполучника **незважаючи на те що** зумовлює інтенсивніше використання його аналога **попри те що** й у мові української публіцистики, пор.: ***Попри те що** нас розлучали з рідними, з життям і навіть з мрією, ніщо й ніколи нас не розлучало з вірою* (З газети); *Конкурс все ж таки відбувся, **попри те що** фінансування його було значно скороченим* (З газети). Іноді замість цих допустових сполучників уживають ненормативний сполучник ***не дивлячись на те що*** – кальку російського ***несмотря на то что***.

7. **Сполучники у той час як, тоді як.** В українських наукових текстах 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. позитивною є тенденція до частішого використання складеного сполучника **тоді як** для оформлення часово-зіставних та умовно-зіставних конструкцій на протигагу сполучникові **у той час як**, що є калькою російського **в то время как**, напр.: *Будучи лексично й граматично членованою одиницею, апозитивне словосполучення становить два члени речення..., **тоді як** іменник-юкстапозит не допускає синтаксичного членування, виступає одним*

членом речення (З монографії); *Частини квітки в однодольних кратні числу три, тоді як у дводольних – кратні числу чотири або п'ять* (З підручника); *Коренева система звичайно дифузна в однодольних, тоді як у дводольних корінець зародка найчастіше перетворюється на головний корінь* (З підручника). Іноді крім сполучника **тоді як** уживають аналітичний сполучник **тимчасом як**, напр.: *Простежуємо чітку тенденцію до збільшення цін на ВРХ і зниження на свиней у живій вазі, тимчасом як на ринку м'яса птиці не відбуваються значні цінові коливання* (Укр. клуб аграрного бізнесу, 5.03.2009)

8. Сполучники у силу того що, через те що, унаслідок того що. Сьогодні помітне повернення до активного вживання у різних функціональних стилях української літературної мови причинових сполучників **через те що, унаслідок того що** й под. Вони переважають ненормативне використання калькованого причинового сполучника **у силу того що** (пор. російський **в силу того что**), напр.: *Через те що такі словотвірні синоніми є характерною ознакою української мови, їх неможливо уникнути, окрім тих випадків, коли вони мають різні значення* (З автореферату); *Унаслідок того що думка про дихотомію цивілізації й культури була не однією з другорядних в концепції “присмерку Європи”, а відіграла значну роль в панорамній картині морфології всесвітньої історії, вона природно опинилася поданою в надмірно полемічному стилі* (З посібника); *Покинути Україну – що покинути рідну матір через те, що вона хвора* (У. Гавришків); *У сесійному залі Київської міської ради виникла бійка унаслідок того що депутати від опозиції виявили, що в голосуванні була задіяна картка депутата, який був відсутній на засіданні* (liga.net); *Київ може затопити, через те що у створі будівництва залізничного мосту було намито штучний острів* (<http://ibud.ua/>, 05.04.2010).

9. Сполучники з тим щоб, для того щоб, для того аби, аби. Безпідставним, невмотивованим є використання в українських наукових текстах аналітичного цільового сполучника-кальки **з тим щоб** (пор. з російським **с тем чтобы**), замість якого почали вживати аналітичні сполучники **для того щоб, для того аби** та складний, раніше кваліфікований як розмовний сполучник **аби**, що засвідчує зміну його функціонального статусу, напр.: *Для того щоб проілюструвати*

використання запозичених терміноелементів, ми дібрали близько 400 одиниць (Зі статті); Великих саможертвних зусиль має докласти творча інтелігенція **для того, аби** піднести самосвідомість наших сучасників... (О. Гончар). З-поміж цих трьох цільових сполучників найуживанішим, до того ж майже в усіх функціональних стилях, став сполучник **аби**, пор.: **Аби** запобігти прикрим випадкам неправильного наголошення слів, радимо прочитати розділ «Наголос у складних випадках» (З передмови до посібника «Як правильно говорити українською», 2007); **Аби** стрімко і невпинно відбувалося відродження націоналістичної ідеї., варто уважно придивитися до її фундаментального втілення – Степана Бандери (І. Фаріон); **Аби** стати свідком цієї події, пропонуємо наш репортаж (Із телепередачі).

10. **Сполучники перш ніж, перед тим як, до того як.** Значення активно вживаного в наукових дослідженнях аналітичного часового сполучника **перш ніж**, що вказував на передування дії або стану головної частини дії або станові в підрядній частині, почали передавати за допомогою аналітичних сполучників **перед тим як та до того як**, напр.: **Перед тим як** аналізувати синонімічні ряди в податковій терміносистемі, розглянемо детальніше особливості розвитку цієї терміносистеми в українській мові (Зі статті); Він [Мартирос Сар'ян] став художником **іще до того, як** Вірменія стала державою, а батьківщину **вперше** побачив уже дорослим (З посібника). Дедалі ширше вживання цих сполучників виявляємо і в мові сучасної української публіцистики, пор.: **Перед тим як** купувати земельну ділянку, перевірте документи, **поцікавтесь** її геологічними особливостями та попередніми власниками (З газети); **Перед тим як** відвідувати Львівщину, президенту Януковичу **потрібно, щонайменше, звільнити** міністра освіти Табачника (В. Кириленко, громадський портал za.ua.org); **Регіонали хочуть, щоб** Тимошенко пішла у відставку **іще до того, як** вони зберуть коаліцію (expres.ua, 22.02.2010).

11. **Сполучники з того часу як, з того часу коли, від того часу як, від того часу коли, з тих пір як, з тих пір коли та ін.** З-поміж цих аналітичних сполучників, що визначають початкову часову межу дії або стану в головній частині ненормативними для українського вжитку є останні два. Ймовірна причина цього – їхня схожість з російським

сполучником **с тех пор как**, замість якого дедалі активніше вживають у різних текстах сполучники **відтоді як**, **відтоді коли**, пор.: *Відтоді як було започатковано концепцію оксидативного стресу, постало питання, як організми відповідають на збільшення стаціонарної концентрації...* (З посібника); *Вже починаючи з Середньовіччя (тобто відтоді, коли набирала силу процеси секуляризації на Заході), зв'язки між релігійною і політичною системами Сходу ставали дедалі більш тісними, аж до повного злиття* (З підручника); *14 липня минуло 10 років відтоді, як не стало Олесь Терентійовича Гончара* (Дзеркало тижня, 16-29.07.2005).

Отже, нові особливості вживання деяких сполучників української мови спричинені насамперед намаганням надати засобам синтаксичного зв'язку національної самобутності, потребою позбутися наслідків російськомовного впливу. Це зумовило використання в науковому й публіцистичному стилях навіть деяких тих сполучників, які співвідносили раніше з розмовним та художнім стилями. Переважно конкурентний характер відношень мають ті пари сполучників, у яких раніше вживаний сполучник є калькою відповідного сполучника російської мови, тоді перевагу надають органічнішому для української мови сполучникові.

Завдання 1. Відредагуйте подані речення, замінивши ненормативні сполучники нормативними.

1. Застосування тяглової сили тварин почалося з тих пір, як приручену тварину запрягли у рало, щоб освоїти більші площі під хліб (З посібника).

2. Це робиться з тим, щоб лист не був сприйнятий як особистий і у випадку відсутності адресата його міг відкрити заступник (З підручника).

3. Перш ніж відстоювати якесь починання чи ідею, все-таки варто вивчити її з усіх боків, аби пізніше не компрометувати некомпетентною настирливістю (З газети).

4. Події, що запам'ятовуються в короткочасній пам'яті, швидко забуваються, у той час як події, що залишилися в довгочасній пам'яті, запам'ятовуються надовго і можуть бути відновлені через багато років (З підручника).

5. Сьогодні (сегі, шьогі, японські шахи) – одна зі старовинних настільних інтелектуальних ігор, гра не стільки розуму, скільки почуттів (З енциклопедії).

6. Не дивлячись на те, що іменникам-юкстапозитам і словосполученням властива номінативність, вони належать до різних рівнів мови (Зі статті).

Завдання 2. Перекладіть українською мовою подані речення. Підберіть українські відповідники до підкреслених сполучників російської мови.

1. Словосложение является одним из производительных способов образования слов, **однако** его использование в разные периоды имеет своеобразные черты (Зі статті).

2. Интересно, что такое параллельное употребление фиксируют **не только** терминологические словари 20-30-х гг., **но и** некоторые современные (З автореферату).

3. **В силу того что** у Советского Союза не было опыта и не было необходимых количеств ядерного оружия, Соединенные Штаты продолжали наращивать свой ядерный арсенал (З підручника).

4. **Несмотря на то, что** «Причинная механика» была признана научным сообществом ошибочной, ряд современных исследователей (признанных псевдочёными), в частности Г. И. Шипов, широко используют её для своих теорий (З енциклопедії).

5. Китайская таможня выдвинула три предложения **с тем, чтобы** помочь российской стороне усовершенствовать порядок экспорта и импорта (З газети).

6. **С тех пор как** социологи заболели теорией информационного общества, прошло уже несколько десятилетий (З газети).

Завдання 3. Из запропонованих у дужках сполучників виберіть правильний (правильні). Запишіть з ним (ними) речення, правильно розставте коми.

1. Хай українських націоналістів буде тільки жменька (**проте, однак**) напруження жертвності, посвяти й героїзму...таке наявне

велике... (З газети).

2. Казки О. Олеся приваблюють читача **(не лише, не тільки)** своїми захоплюючими сюжетами, а й високою художністю і поетичністю (О. Фецак).

3. **(Для того щоб, з тим щоб, аби)** той чи інший матеріал закріпився у пам'яті, він повинен бути відповідним чином засвоєний суб'єктом (З підручника).

4. **(З тих пір коли, відтоді коли, відтоді як)** було підготовлене перше видання збірки кращих практикумів «Реформування сфери послуг водо-, теплопостачання в Україні», промайнув майже рік (З газети).

5. Починаючи з кінця 1980-х, Бейсик почав здавати свої позиції **(не дивлячись на те що, попри те що, незважаючи на те що)** величезну кількість його версій ще використовували і продавали (З енциклопедії).

Завдання 4. Ознайомтеся із реченнями, дібраними з посібників українського ділового мовлення. Відзначте ті, у яких є порушення у вживанні сполучників, відредагуйте їх.

1. Для того аби учасники дискусії могли безпосередньо спілкуватися між собою, рекомендують запрошувати 5 – 10 осіб.

2. Перш ніж прийняти виконані роботи згідно з актом приймання виконаних робіт, замовник зобов'язується оплатити їх.

3. У силу того що керівник не повинен вести бесіду на підвищених тонах, розмову він має розпочати дружнім тоном, уважно вислухати співрозмовника, не відкидаючи одразу його пояснень.

4. Мова професійного спілкування, зокрема фахівців з економіки, фінансової справи, передбачає широке використання виробничо-професійної та науково-термінологічної лексики, тоді як вживання емоційно-експресивної лексики в цій сфері є ненормативним.

5. Мова – не стільки засіб обміну інформацією у всіх суспільно важливих сферах комунікації (політиці, науці, у галузі економіки, виробництві й діловій сфері, в освіті, культурі та ін.), скільки універсальний засіб спілкування.

6. Резюме можна надсилати до установи, що оголосила про наявність вакантної посади (як паперовий чи електронний варіант), або розміщувати в Інтернеті на спеціалізованих мережевих сайтах.

7. Оформляють додатки кількома способами: чи після тексту з абзацу подають повні назви документів у формі знахідного відмінка, чи після тексту пишуть **Додаток** і вказують назви документів у формі називного відмінка.

Завдання 5. Проведіть міні-дослідження за переліком пропонованих тем, яке виявить особливості практичного використання сполучників у різних стилях мовлення.

1. Особливості вживання сполучників у мовленні українського телебачення.

2. Функціонування сполучників у текстах українських газет та журналів.

3. Вживання сполучників відповідно до рекомендацій у наукових текстах вашої спеціальності.

4. Особливості використання сполучників у вашому професійному середовищі.

5. Усне мовлення студентів і рекомендації щодо правильного вживання сполучників у сучасній українській мові.

6. Правильне вживання сполучників у побутовому спілкуванні.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ У ВЖИВАННІ ПРИЙМЕННИКІВ

Досить численними є порушення норм уживання похідних прийменників сучасної української літературної мови: передавання їх кальками відповідних похідних прийменників російської мови, використання їх з неправильними формами іменників.

Варто пам'ятати про таку особливість української мови, як позиційні чергування прийменників *у, в, з, із, зі (зо)*, пов'язані з милозвучністю. У цих чергуваннях голосний звук *у* та звукосполучення *із, зі (зо)* вживаються для уникнення збігу важких для вимови приголосних, а приголосні *в, з* – для уникнення збігу голосних. При цьому пріоритетним є усунення збігу голосних.

Прийменник *у* вживається:

1. Між приголосними: *узяв у хлопця, пішов у кіно.*
2. Перед приголосними на початку речення: *У кімнаті тихо.*
3. Після паузи (розділового знака) перед приголосним: *Дитина – у плач.*
4. Між голосним і приголосним та завжди перед *в, ф, льв, св, тв, хв* тощо: *виглянув у вікно; у хвилини тривоги; зайшла у своїй справі.*

Прийменник *в* уживається:

1. Між голосними: *прийшла в оточенні; бачила в озері.*
2. Перед голосним на початку речення: *В іншій ситуації. В озері купатися краще.*
3. Після голосного перед приголосним (крім *в, ф, льв, св, хв* та ін.): *зайшли в ліс; але: побачила у вікно.*

Уживання прийменників *з, із, зі (зо)*

1. *З* уживається перед словом, що починається на голосний: *вийшов з автомобіля; узгодив з управлінням; вирішили з орендою приміщення.*
2. *З* уживається перед приголосним (крім *с, ш*): *одна з них мала вже приїхати; наш керівник – з Херсона; але: вийшов зі школи.*
3. *Із* уживається між приголосними (переважно *з, с, ц, ч, ш, щ*): *із сиром пироги; взяв із шафи; разом із часотисом; приїхав із Сімферополя.*

4. **Зі** вживається перед сполученням приголосних, серед яких є **з, с, ц, ч, ш, щ**: *зустрівся зі старостами груп; виїхав зі Сходу; пізно прийшов зі школи.*

5. **Зо** (фонетичний варіант **зі**) вживається з числівниками **два, три** та займенником **мною**: *зустрівся зо (зі) мною; разів зо два.*

Через посередництво російської мови великої сили набули конструкції з прийменником **по**. Серед них можна виділити такі, що виражають порівняно нові відношення: *виступ по центральному телебаченню, проректор з навчальної роботи* та ін. Однак велику групу становлять конструкції, у яких прийменник **по** замінили інші українські прийменники (а часто необхідно вживати взагалі безприйменникові вислови). Нижче наводимо фрази, що ілюструють найтипівіші відхилення у вживанні прийменника **по**:

неправильно

План по заготівлі

По технічних причинах

Заходи по забезпеченню

Змагання по стрільбі

Досвід по роботі з батьками

Працюють по багато років

По заявках

По виготовленню

По праці й честь

По створенню

План по продажу м'яса

Мешкаю по вулиці

Раз по раз

По всіх правилах

Не по прямому призначенню

По наказу директора

По нашим підрахункам

По темі

правильно

План заготівлі

Через технічні причини

Заходи щодо (для) забезпечення

Змагання зі стрільби

Досвід роботи з батьками

Працюють багато років

Відповідно до заявок

Для виготовлення

За працю й шана

Для створення

План продажу м'яса

*Мешкаю на вулиці
(а йду по вулиці)*

Раз у раз, щоразу

За всіма правилами

Не за призначенням

*За наказом (відповідно до
наказу) директора*

За нашими підрахунками

На тему

Чимало поширених конструкцій з прийменником **по** легко можна спростити без шкоди для змісту, утворивши природніші:

неправильно

Незадовільно проводились роботи по підготовці техніки

Спекотні місяці безжалісно вдарили по дерецях

Поговорити по душам

По одержанні диплома

По виконанні завдання

правильно

Незадовільно підготовлена техніка

Спека безжалісно знищила дерецях

Поговорити відверто, щиро

Одержавши диплом

Виконавши завдання

Перевантаження прийменником **по** призводить до штампованості мови.

Прийменник **по** функціонує в українській та російській мовах, однак у російській мові це один з найуніверсальніших прийменників і конструкції з ним виражають велику кількість найрізноманітніших відношень.

В українській мові прийменник **по** вживають з іменниками, займенниками, числівниками; конструкції з ним виражають такі відношення:

а) часові: **по обіді**, *маю відпустку по 15 березня*, *приїду по святах* (іноді можна замінити іменником у родовому відмінку з прийменником *після – після свят*);

б) об'єктні: *погладив по голівці*, *по коліна у воді*;

в) мети: *пішов по воду*, *пішла по гриби (і за грибами)*, *поїхав по рибу*;

г) кількісні відношення: *по 25 осіб у групі*; *працює по 10 годин на добу*;

д) найчастіше вживаємо цей прийменник на позначення просторових відношень: *по садочку ходжу*, *по діброві вітер віє*.

Варто пам'ятати, що конструкції *прийменник + віддієслівний іменник на – ння (– ття)* не характерні для сучасної української літературної мови. Потребу обмежувати вжиток віддієслівних іменників в українській мові обґрунтували ще мовознавці Розстріляного Відродження, зокрема О. Курило, С. Смеречанський, О. Синявський. Замість віддієслівних іменників слід уживати дієприслівникові звороти, конструкції з особовими формами та неозначеною формою дієслова, як ось:

неправильно

при досліджуванні ми виявили...

правильно

досліджуючи, ми виявили...

нема часу на читання...
після прочитання
дисертації опонент ...

нема часу читати...
прочитавши
дисертацію, опонент ...

**Перевірте себе, чи правильно Ви використовуєте
прийменникові конструкції:**

російська мова

принять во внимание
принять к сведению
согласно приказу
на протяжении дня
читать на украинском языке
обучаться на родном языке
при жизни
при любой погоде
в двух шагах
в семь часов
в рассрочку
в защиту
в адрес
в его пользу
положить в карман
вовлечь в работу
поступить в институт
войти в комнату
не по силам
пришлось по вкусу
прийти по делу
по заказу
по просьбе
по требованию
по собственному желанию
работать по схеме
по последней моде
по поручению
по моим сведениям

українська мова

взяти до уваги
взяти до відома
згідно з наказом
(відповідно до наказу)
протягом дня
читати українською мовою
навчатися рідною мовою
за життя
за всякої погоди
за два кроки
о сьомій годині
на виплат
на захист
на адресу
на його користь
покласти до кишені
залучати до роботи
вступати до інституту
зайти до кімнати
не під силу
припало до смаку
прийти у справі
на замовлення
на прохання
на вимогу
за власним бажанням
працювати за схемою
за останньою модою
за дорученням
за моїми відомостями

*по закону
учебник по языку
по собственной воле
послать по почте
идти по улице
на следующий день*

*згідно із законом
підручник з мови
з власної волі
послати поштою
іти вулицею
наступного дня*

Завдання 1. Перекладіть українською мовою подані словосполучення і сполучення слів. Порівняйте свій варіант перекладу з поданим у ключі.

В десять раз больше; работать в деревне; поехать в деревню; по служебным делам; вода превращается в пар; тетрадь в линейку; положить в карман; поехать в город; поступить в университет; ходит в школу.

Ключ:

У (в) десять разів більше (і в десятеро більше); (в) селі (і на селі) працювати; у (в) село (і на село) поїхати; у службових справах; вода перетворюється в пару (і на пару); зошит у лінійку; покласти в кишеню (і до кишені); поїхати в місто (і до міста); вступити в університет (і до університету); ходити в школу (і до школи).

Завдання 2. Перекладіть українською мовою російські словосполучення з прийменником В.

В его пользу; поступить в институт; положить в карман; вступить в партию; идти в школу; весь в отца; щель в ладонь; дом в два этажа; в два раза меньше; разорвать в куски; длиною в два метра; принимать во внимание; прочитать в назидание; во всю ширь; в выходной день; получать в месяц пять тысяч гривен; в обеденную пору; во время войны; сказать в двух словах; в трех километрах от села; в должности инженера; отдать в починку; в срок; во избежание (чего); в наказание (кому); в подражание (кому, чему); в восемь часов; купить в рассрочку.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою російські словосполучення з прийменником К.

Подойти к столу; варенье к чаю; одежда к празднику; к началу работы; к вашему сведению; прийти к заключению; к крайнему

сожалению; подарок ко дню рождения; прийти к консенсусу; быть к восьми часам; прибегнуть к решительным мерам; прийти к обеду; к концу года; годный к употреблению; к общему удовольствию; лежать к востоку.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою російські словосполучення з прийменником ПО.

Считает по пальцам; читает по слогам; ходит по комнатам; по доброй воле; консультации по пятницам; по обыкновению; смотря по погоде; по направлению к городу; я к вам по делу; по выходным дням; по собственному желанию; по нашим подсчётам; по причине чего; ездить по селам; по просьбе; первый по счету; пособие по безработице; по наследству; по моему мнению; мероприятие по повышению трудовой дисциплины; по поводу чего; плыть по течению; по ошибке; товарищ по школе; по отношению ко мне; идти по берегу; экзамен по математике; приказ по университету; комиссия по составлению акта; тоска по родине.

Завдання 5. Виправте словосполучення, у складі яких прийменник ПО вжито недоречно або помилково.

Завдання по мові; мешкати по вулиці; автобус по замовленню; по кордону; методичні рекомендації по вивченню авторського права; операція по приватизації; комісія по перевірці фактів...; комітет по освіті й культурі; документи по розслідуванню справи; розіслали запит по міністерствах.

Завдання 6. Відредагуйте речення й перекладіть їх українською мовою.

1. Матч состоится при любой погоде.
2. Отмеченные комиссией все недочеты должны быть устранены в ближайшие сроки.
3. Выдача справок будет производиться по четным числам недели больным и нетрудоспособным.
4. С 2008 г. Григорчук С. Т. работал на автомобильном заводе в должности крановщика до 2010 г.
5. Жители района охотно строят кирпичные отдельные дома.
6. В учебной парикмахерской обслуживание клиентов производится с чистой головой.

7. В 2010 году согласно принятому документу начнется строительство жилого нового микрорайона.

Завдання 7. Перекладіть речення українською мовою.

1. Договоренность о переносе встречи руководителя с клиентом секретарь учреждения подтверждает письменно или по телефону сразу же, как только руководитель назначит дату новой встречи.

2. Не смотря в ее сторону, он продолжал разговаривать по телефону.

3. Несмотря на открывшиеся обстоятельства, следствие зашло в тупик.

4. Заявление об увольнении по собственному желанию Ткачук К. Г. послала по почте.

5. В его адрес прозвучало много лестных слов.

Завдання 8. Відредагуйте подані речення.

Зразок: При досліджуванні цього питання вони забули найголовніше.

Досліджуючи (коли досліджували) це питання, вони забули найголовніше.

1. Гра переноситься із-за погодних обставин.

2. Ви повинні діяти згідно розпорядження керівництва.

3. Обов'язково ознайомтеся з інструкцією по техніці безпеки.

4. Відповідно наказу аудиторська фірма перевірила звітність банку.

5. Неподалік зупинився автобус по заказу.

6. На протязі тижня довелося змінювати плани.

7. Після написання роману письменниця виїжджає з країни.

Завдання 9. Спишіть, розкриваючи дужки, доберіть один з варіантів прийменника.

1. Коли мечами злоба небо крає

І крушить твою вроду вікову,

Я тоді (з, із, зі) твоїм ім'ям вмираю,

І (в, у) твоєму імені живу. (В. Симоненко.)

2. Понад хатами (з, зі, із) степу летіло гайвороння (у, в) ліс на

ночівлю. (А. Головка.)

3. Ми ходили (по, за) (ягоди).

4. Студенти нашої групи мріють поїхати (до, на) (море).

Завдання 10. Перекладіть словосполучення українською мовою, відповіді звірте з ключем.

На протязенні дня; во время Оранжевой революции; в должности переводчика; в ночной тиши; положить в кошелек; болеть гриппом; обучаться на родном языке; из-за отсутствия денег; ссора из-за пустяка; драма в пяти действиях; в трех километрах от границы; сказать в двух словах; во всю ширь; в два раза меньше; длиною в четыре километра; вовлечь в работу; поехать в деревню; в одиннадцать часов.

Ключ:

Протягом дня; під час Помаранчевої революції; на посаді перекладача; серед нічної тиші; покласти до гаманця; хворіти на грип; навчатися рідною мовою; через відсутність (брак) грошей; сварка через дурницю; драма на п'ять дій; за три кілометри від кордону; сказати двома словами; на всю широчінь; удвічі менше; завдовжки чотири кілометри; залучити до роботи; поїхати в (на) село; об одинадцятій годині.

Завдання 11. Поставте пропущені У, В.

... дужках наведено ставки з урахуванням капіталізації; знайшов ... полі; взяли ... аптеці; зустріли ... Львові; бачила ... метро; ... мене їх немає; бачили ... очах; Я знаю: ... таких справах не завжди все й зрозумієш; кинула ... яр; зайшла ... воду; зайшли ... урочище; заніс ... дім; розмовляли ... кімнаті; прийшов ... гості; ... Угорщину поїхали; одягнувся ... святковий одяг; була ... садку; завжди ... твоєму столі; потонули ... хвилях; побачити ... Вінниці.

Завдання 12. Поставте пропущені З, ІЗ, ЗІ (ЗО).

Пролетіло десятків ... три качок; знаю ... власного досвіду; ніч ... суботи на неділю; кожна ... фірм; ходімо ... мною; надійшли позитивні оцінки роботи ... Львова, Тернополя; передав листа ... щирим вітанням; перші ... прибулих; дійшли згоди ... арбітром; ... мною нічого не станеться; вийшов ... жовто-блакитним прапором; ... першого дня;

почав ... узагальнень; звітувати ... сьомого червня; засидівся ... своїми колегами; учора виїхав ... Сочі; ... діда-прадіда так повелося.

Завдання 13. Виберіть потрібні прийменники, подані в дужках.

Нацбанк України ввів (в, у) обіг пам'ятні монети номіналом 2 і 5 гривень. Монета номіналом 2 гривні виготовлена (з, із, зі) золота 999,9 проби. Інша, номіналом 5 гривень, виготовлена (з, із, зі) срібла 925 проби. Загалом (у, в) 2009 році Нацбанк випустив пам'ятні монети 23 найменувань і 28 видів. (У, В) вільному обігу їх, звісно, не знайти. (З, Із, Зі) грошима люди пов'язують свої бажання і сподівання, а ще (у, в) цьому емоційному плетиві завжди присутня й віра (у, в) здійснення тих прагнень. Зважте, (у, в) цій пошуковій справі існують і певні застереження. Про це мовиться (у, в) переказах про скарби запорожців.

Завдання 14. У поданих реченнях замініть сполуку іменника з прийменником ПРИ. Вставте пропущені літери.

1. При вступі на р...боту гр...м...дяни подають письмову заяву, де викладають проха...я про зарахува...я на певну посаду до певного структурного підрозділу (організації).
2. При вашій допомозі ми встигнемо виконати замовлення.
3. Майор міліції загинув при в...конанні службових обов'язків.
4. При виході з вагона перевірте, чи не забули багаж.
5. При житті письменника цькували.
6. При груповому прийнятті рішення на першому етапі кожна ОПР буде матриці попарних порівнянь кр...теріїв та альт...рнатив.
7. При прийнятті остаточного рішення добре все зважте.

Завдання 15. У якому з наведених словосполучень вживання У та В порушують милозвучність української мови?

1. А) купалися в озері; б) зайшов у фотоательє; в) зайшла у вагон; г) працюю у театрі.
2. А) тоді у вас; б) поверталися додому в темряві; в) бачила в фільмі; г) оберталася в міжзор'яному просторі.
3. А) пішла в кінотеатр; б) приїхала в Острог; в) поверталися додому у темряві; г) пірнаю глибоко у воду.
4. А) буває різне в житті; б) зайти у кабіну; в) спитаю в мами; г) у кожного свій шлях.
5. А) усе вирішилося у день нашого приїзду; б) ходила в аптеку;

в) бачила у фільмі; г) усякий прагне кращого в житті.

6. А) ні в кут, ні в двері; б) потрапити в лабети; в) загнати в лабіринт; г) ідемо в Варшаву.

7. А) опинитися у такій ситуації; б) хто шукає небезпеки, у ній і загине; в) тримати в напрузі; г) забитися в темний кут.

8. А) боялася увести дочку свою в неславу; б) використовується у науковому стилі; в) прийняти в обійми; г) пустити в непам'ять.

9. А) одурити в живі очі; б) приймати в штики; в) у Оксани сьогодні день народження; г) глянути у вічі.

10. А) дими йдуть у небо; б) першою думкою в Остапа було...; в) пішли у погріб; г) у двері хтось постукав.

11. А) жовтіють у вікнах; б) в яру залунав спів; в) підійшов до озера, у яке падали жолуді; г) освіту здобувала в інституті.

12. А) за вікном в абрикосовому саду; б) взяли участь в підготовці зустрічі; в) впадати у вічі; г) смачно пахне в них у хаті.

13. А) це було у вересні; б) як в бігуна; в) груди в орденах; г) душа черства ще в зав'язі.

14. А) уважно заглиблююся в роботу; б) високий у солом'яному брилі; в) були в гостях; г) розібралися у власному житті.

15. А) знайду підтримку у батьків; б) проходять у три зміни; в) зайшла в хату; г) працював у господаря.

Завдання 16. Позначте рядок, у якому всі прийменники вжито правильно.

1. Повідомити по радіо, завдання мені не під силу, перекласти на українську мову.

2. За світовими стандартами, згідно зі звичаєм, ходити по воду.

3. Товариш по школі, працювати за програмою, художник по костюмам.

4. Залучати до роботи, берегти про чорний день, іти за грибами.

Завдання 17. Позначте рядок, у якому всі прийменники вжито правильно.

1. Фахівець у галузі, занести до протоколу, відповідно з наказом.

2. Прийнятий у ремонт, вступити в інститут, на захист меншого.

3. У знак поваги, піти за водою, недивлячись на обставини.

4. За два кілометри на схід, згідно з правилом, через хворобу.

Завдання 18. Позначте рядок, у якому всі прийменники вжито правильно.

1. У його присутності, за умови збереження, пізнати по очах.
2. Чемпіон по боксу, підручник з фізики, по списку.
3. Інженер по фаху, з власного досвіду, при зачинених дверях.
4. Зошит по математиці, при посередництві колег, на знак згоди.

Завдання 19. Позначте рядок, у якому не всі прийменники вжито правильно.

1. У зв'язку з хворобою, розписка про одержання, іти по суниці.
2. Про всяк випадок, після підписання договору, у службових справах.
3. По столовій ложці в день, працювати за сумісництвом, згідно з моїми відомостями.
4. За дорученням старости, дібрати слова по аналогії, комісія в справах молоді.

Завдання 20. Позначте рядок, у якому неправильно вжито прийменник.

1. Добрий від природи, залучити до роботи, узяти до уваги, прилучитися до заходів.
2. Згідно з наказом, підручник з мови, концерт на замовлення, зустрілися по обіді.
3. Прийти у справі, приїхати до Києва, по завершенні роботи, заступник з навчальної роботи.
4. За покликом серця, покласти до кишені, відповідно з розпорядженням, родич за материнською лінією.

Завдання 21. Визначте, у якому рядку допущено граматичну помилку під час перекладу.

1. По многим причинам – з багатьох причин.
2. По болезни – через хворобу.
3. Тетрадь по математике – зошит по математиці.
4. В течение недели – протягом тижня.
5. При участии – за участі.

Завдання 22. Визначте, у якому рядку допущено граматичну помилку під час перекладу.

1. При Вашей помощи – при Вашій допомозі.
2. Специалист по экономике – фахівець з економіки.
3. При опасности – у разі небезпеки.
4. Битва при Жёлтых Водах – битва на Жовтих Водах.
5. В честь праздника – на честь свята.

УТВОРЕННЯ ФОРМ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Ступенювання прикметників

1. **Вищий ступінь порівняння прикметників.** Вищий ступінь порівняння прикметників утворюється доданням:

а) суфікса **-іш-** або **-ш-** до основи чи до кореня звичайної форми якісного прикметника: *нов-іш-ий, повн-іш-ий, син-іш-ий, дешев-ш-ий, солод-ш-ий.*

б) слів **більш, менш** до звичайної форми якісного прикметника: *більш вдалий, більш глибокий, менш вередливий.*

2. **Найвищий ступінь порівняння прикметників.** Найвищий ступінь порівняння прикметників утворюємо доданням:

а) префікса **най-** до форми вищого ступеня: *найбільший, найкраща, найменше.*

б) слів **найбільш, найменш** до звичайної форми якісного прикметника: *найбільш зручний, найбільш стійка, найменш приємне.*

Для посилення при формах найвищого ступеня прикметників вживаються частки **що і як**; пишуться вони з прикметниками разом: *щонайсильніший, якнайбільший, якнайшвидший* [5, С. 83].

Утворюючи ступені порівняння прикметників треба пам'ятати:

не можна вживати слів *самий, саме, самі* замість префікса **най-** у формі найвищого ступеня порівняння прикметників [3, С. 30]:

неправильно:

самий оптимальний вихід

сама краща пропозиція

саме вдале фото

самі низькі ціни

правильно:

найоптимальніший вихід

найкраща пропозиція

найвдаліше фото

найнижчі ціни

не можна вживати слів *більш, менш* з формою вищого ступеня порівняння прикметника [3, С. 30]:

неправильно:

більш ймовірніша подія

правильно:

ймовірніша подія

більш простіший варіант простіший варіант
менш проблематичніший спосіб менш проблематичний спосіб

не можна вживати залежних від ступеньованого прикметника слів без прийменників *за, від, порівняно з* та ін. або без сполучника *ніж (аніж)* [3: 30]:

неправильно:

добріший нього

розумніша всіх

мова мелозвучніша інших

брат старший сестри

правильно:

добріший за (від) нього

добріший порівняно з ним

добріший, ніж він

розумніша за всіх

розумніша від всіх

розумніша, ніж всі

мова мелозвучніша за (від) інших

мова мелозвучніша порівняно з
іншими

брат старший за (від) сестри

брат старший порівняно з сестрою

брат старший, ніж сестра

брат старший проти сестри

РЕКОМЕНДАЦІЯ. Радимо вживати органічніші для української мови синтетичні форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників: *довершеніший, простіший, найдорожчий, найкращий, найхолодніший, найвірогідніший.*

Завдання 1. *Утворіть різні форми ступенів порівняння від поданих прикметників.*

Цінний, тендітний, стрункий, гнучкий, ласкавий, стійкий, новий, дешевий, пухкий, тонкий, повільний, сильний, брудний, легкий, щасливий, чудовий, бадьорий, самотній, дружній, світлий, теплий, мокрий, гарний, доречний, духмяний, прозорий, дорогоцінний, рідний, лютий, холодний, червоний, м'який, жорсткий, доцільний, цікавий, моторошний, живий, круглий, смачний, кислий, екзотичний, рум'яний,

палкий, дорогий, жирний.

Завдання 2. Виправте помилки в поданих формах ступенів порівняння прикметників. Запишіть словосполучення з правильними формами.

Більш цікавіший фільм, самий холодний день, найбільш відоміший журнал, менш зручніший диван, самий кращий друг, більш безпечніший спосіб, сама легка професія, менш відповідніший костюм, сама шкідлива їжа, більш плідніша праця, менш видатніший композитор, більш смачніша страва, менш вимогливіший викладач, найбільш імовірніший випадок, найбільш сильний вітер, самий стійкіший будинок, самий повільніший транспорт, сама рідніша людина, найбільш лютіший мороз, найменш холодніша зима, саме найдоцільніше зауваження, найменш рум'яніший пиріжок, саме найпалкіше зізнання, найбільш дорожчий будинок, менш жирніший продукт.

Завдання 3. Подані речення перекладіть українською мовою, використавши якнайповніший набір форм вираження члена речення, залежного від присудка у формі прикметника вищого ступеня порівняння.

Зразок: рос. *Женщина моложе мужчины – укр. Жінка молодша за (від) чоловіка, Жінка молодша порівняно з чоловіком, Жінка молодша проти чоловіка, Жінка молодша, ніж чоловік.*

1. Учитель мудрее ученика. 2. Автомобиль быстрее лошади. 3. Книга лучше телевизора. 4. Дети слабее взрослых. 5. Зима холоднее лета. 6. Мужчина смелее женщины. 7. Фрукты полезнее конфет. 8. Автомобиль опаснее самолёта.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою подані речення. Визначте відмінності в утворенні форм вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників в обох мовах.

I. 1. В австралийском зоопарке Billabong Koala Park живёт одно из редчайших на земле животных – кенгуру-альбинос по имени Самсон (*Из журнала «Вокруг света»*).

2. В Париже на Гревской площади была казнена уроженка Флоренции Леонора Дари Галиган 46 лет, горничная и ближайшая

подруга Марии Медичи, матери юного короля Людовика XIII (*Из журнала «Вокруг света»*).

3. Это было одно из самых разрушительных цунами на памяти людей в паре с землетрясением, уничтожившим прекраснейший город Европы (*Из журнала «Вокруг света»*).

4. По своей известности это заболевание может соперничать с самыми распространёнными недугами нашего времени (*Из журнала «Вокруг света»*).

5. Вещество взрывалось и в процессе приготовления, и от малейшего сотрясения (*Из журнала «Вокруг света»*).

6. Безмятежный и самый плодотворный период в жизни Винсента в пригороде Парижа продлился недолго (*Из журнала «Натали»*).

7. Иванова сила была глубже, увесистей, что ли, Вовка снова рухнул – затылком... (*Ю. Нагибин*).

8. Оттого, что мы встали очень рано и потом ничего не делали, этот день казался очень длинным, самым длинным в моей жизни (*А. Чехов*).

9. Бесчисленное количество свободных сил, ибо никогда человек не бывает свободнее, как во время сражения, где дело идет о жизни и смерти, влияет на направление сражения... (*Л. Толстой*).

10. Многие люди умирают не столько от болезней, сколько от неумной, снедающей их вечной страсти – выдать себя за большее, чем они есть (*Ч. Айтматов*).

II. 1. В чьём же тогда сознании, если не в сознании Олександра, самого глубокого, самого религиозного и самого этически чуткого человека из всех, занимавших русский престол? (*Д. Андреев «Роза мира»*).

2. Хотя Санин не имел ни малейшего понятия о медицине, однако, одно он знал достоверно: с четырнадцатилетними мальчиками ударов не случается (*И. С. Тургенев «Вешние воды»*).

3. Нет повести печальнее на свете, чем повесть о Ромео и Джульетте (*В. Шекспир*).

4. Я посмотрел повнимательней и с первого взгляда разгадал её (*О. де Бальзак «Гобсек»*).

5. Примечательно, что в этом году в традиционном рейтинге 400 богатейших американцев нет ни одного миллионера (*3 газеты*).

6. Старейшим в списке стал владелец гигантской империи мира

кино и телекоммуникационного бизнеса Metromedia Джон Вернер Клюг (3 газети).

7. «Лиза» опубликовала новый рейтинг самых богатых украинцев (3 журналу).

8. Самое сложное – сохранить спокойствие и умиротворенность, привезенные из отпуска (3 журналу).

9. В основном эти средства большинство стран расходует на приобретение новейших видов вооружения (3 газети).

10. По информации печатного издания, в первую десятку стран с крупнейшими военными бюджетами вошли Китай, Франция (3 газети).

Завдання 5. Перекладіть українською мовою подані словосполучки. Поясніть особливості вживання ступеньованих форм у російській та українській мовах.

Мудрейший человек, самый надёжный друг, добрейшая душа, нежнейшие слова, древнейшая находка, высочайшая цель, прекраснейший пейзаж, крупнейшая фирма, сложнейшая операция, интереснейшая задача, прочнейший материал, самая смешная история, самый точный прибор, новейший метод, безопаснейший путь, самый лучший фильм, самые точные часы, чистейший ручей, кратчайший путь, высочайшая температура, мощнейший двигатель, глубочайшая впадина, сильнейшая боль, самый лучший университет, самые богатые люди, сложнейшие задачи, самые сокровенные мечты, чистейшая вода, новейшие технологии, крупнейшее предприятие, красивейший наряд, высочайшая мечта, высшее общество, высший свет, высшее образование.

СПІВВІДНОШЕННЯ АКТИВНИХ І ПАСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

За дослідженням Н. Ф. Непийводи, вплив російської мови на свідомість і мислення українських науковців призвів до того, що вони перестали розмежовувати синтаксичні відмінності російської та української мов у наукових текстах [4, С. 25]. Синтаксис української наукової мови багато в чому втратив свою національну самобутність і потребує відновлення його синтаксичних традицій, які надали б науковим текстам яскравого національного колориту. З-поміж важливих аспектів цієї проблеми слід розглянути насамперед використання різних типів пасивних конструкцій. У книжних стилях російської мови широко використовують трикомпонентні пасивні конструкції, утворені: 1) іменником у формі називного відмінка на позначення об'єкта дії; 2) дієсловом недоконаного виду пасивного стану на *-ся*; 3) іменником у формі орудного відмінка, що визначає суб'єкт дії. Незважаючи на те, що згаданий тип пасивних конструкцій для української мови нетиповий, він став широковживаним у наукових текстах, особливо в авторефератах, дисертаціях, наукових статтях тощо, напр.: *Прийменникова система розглядається мовознавцями за допомогою різних підходів; Термін «соціатив» використовується лінгвістами поряд із термінами «комітатив», «асоціатив»; Референція в лінгвістичній семантиці визначається дослідниками по-різному.*

З приводу доцільності вживання таких пасивних конструкцій українські мовознавці висловлюють різні думки: 1) пропонують залишити їх у синтаксисі наукової мови тільки тому, що вони мають тут тривалу історію свого використання; 2) вважають пасивні конструкції периферією синтаксичної системи загальнонародної української мови, але повністю не вилучають їх з наукових текстів, рекомендують уживати тоді, коли вони комунікативно доцільні; 3) категорично проти вживання в українській науковій мові таких трикомпонентних пасивних конструкцій, тому що її синтаксис сформувався переважно на основі синтаксису української народної мови, типовою ознакою якого є розмовний, активний характер його конструкцій. Спеціалізованим засобом вираження виконавця дії є

називний відмінок, для орудного відмінка функція діяча є вторинною. Крім того, орудний суб'єкта в пасивних конструкціях дещо нівелює його активність. Щоб повернути синтаксису української наукової мови національну самобутність, вони пропонують замінити пасивні трикомпонентні конструкції органічними активними, у яких присудок виражений дієсловами у формі 3-ої особи однини або множини теперішнього часу і поєднується з підметом, який визначає активного суб'єкта дії, та додатком, що вказує на об'єкт активної дії [3, С. 36].

Крім названих конструкцій, у наукових текстах сучасної української мови широкого вжитку набули також двокомпонентні пасивні конструкції, в яких редуковано позицію орудного суб'єкта дії, напр.: *У сучасному мовознавстві речення з сурядними рядами розглядаються по-новому; Проблема граматичного статусу наказового способу дієслова описується у різних дослідженнях.* У таких випадках потрібно вживати безособові речення з віддієприкметниковими предикативними формами на **-но, -то**, які мають досить тривалу традицію використання і становлять національну специфіку синтаксису української мови. Проте варто звернути увагу на поширену помилку при вживанні безособових конструкцій з формами на **-но, -то**: автори використовують у їхньому складі третій член у формі орудного відмінка зі значенням виконавця дії, напр.: *Нами запропоновано новий підхід у вивченні явища сегментації; Нами проаналізовано більше 2 тисяч лексичних одиниць; Реалізацію засобів контрастності досліджено автором раніше.*

Щоправда, з приводу вживання з предикативними формами на **-но, -то** орудного суб'єкта мовознавці досі сперечаються. Проте слід пам'ятати, що основне призначення конструкцій із предикативними формами на **-но, -то** – акцентувати на завершенні дії та її результаті, а не на виконавцеві дії, що спостерігаємо в російській мові. Найхарактернішою особливістю українських форм на **-но, -то**, як цілком слушно відзначив О. О. Потебня, є вживання при них знахідного відмінка, пор. *описано явище позитивної апперцепції. Охарактеризовано причину цього явища. Комплексно проаналізовано демонологічні назви української мови.*

Нівелює національну синтаксичну самобутність української

наукової мови й абсолютно переважне вживання тих три- та двокомпонентних конструкцій, до складу яких уходить предикативний пасивний дієприкметник доконаного виду, для прикладу: *пропозиції враховані комісією* та *пропозиції враховані; протокол був підписаний членами засідання* та *протокол був підписаний*. Одні з дослідників вважають, що з формального боку такі конструкції не порушують синтаксичну норму, але дієслівні конструкції для української мови природніші. Тому конструкціям з пасивним дієприкметником доконаного виду вони відводять у ряду синтаксичних синонімів місце після активних дієслівних, пор. *комісія врахувала пропозиції; пропозиції врахували; пропозиції враховані (комісією)*, але повністю їх не заперечують, тому що вони становлять проміжний етап у перетворенні особових речень у безособові [3, С. 39].

Інші дослідники кваліфікують конструкції з предикативним пасивним дієприкметником доконаного виду як такі, що мають ознаки російського синтаксису, а саме, використання іменних складених присудків. Вони наполегливо пропонують поміняти їх на українські відповідники: а) неозначено-особові речення та безособові речення, головний член яких виражають предикативні форми на **-но**, **-то**, якщо предикативний пасивний дієприкметник уживається без зв'язкових і модальних компонентів [3, С. 40] (пор. *пропозиції враховані* й *пропозиції врахували* або *пропозиції враховано*); б) двоскладні речення з дієслівним складеним присудком, коли предикативний пасивний дієприкметник поєднується із зв'язковими та модальними компонентами (пор. *пропозиції можуть бути враховані* й *пропозиції вони можуть врахувати*).

Отже, для надання українським науковим текстам національної ідентичності потрібно змінити в них співвідношення між активними і пасивними конструкціями. Перевагу необхідно надавати активним конструкціям, оскільки вони більш притаманні та природніші для синтаксису сучасної української літературної мови й української загальнонародної мови. З-поміж пасивних умотивованим є лише використання конструкцій з пасивними дієприкметниками доконаного виду, бо вони становлять проміжну ланку в перетворенні особових речень у безособові на позначення результативного стану [3, С. 41].

Завдання 1. Перебудуйте конструкції з дієсловами пасивного стану на активні дієслівні конструкції.

1. Цей «Збірник текстів для переказів із творчими завданнями» пропонується лінгвістами для письмового випускного екзамену з української мови на атестат про середню освіту (*3 рецензії*).

2. До деяких текстів філологами подаються варіанти таких завдань, серед яких є можливість вибрати (*3 рецензії*).

3. Пропонований збірник укладається мовознавцями за тематичним принципом (*3 рецензії*).

4. У цих матеріалах записуються учнями слова і вирази до первинного тексту (*3 рецензії*).

5. Від класу до класу творчі завдання укладаються вчителями.

6. Здебільшого у школі застосовується читання тексту вчителями (*3 рецензії*).

7. Після первинного прослуховування тексту вчителем даються поради учням (*3 рецензії*).

8. Творче завдання до переказу оформляється учнем у вигляді нового тексту (*3 рецензії*).

9. Зміст тексту сприймається учнями по-різному (*3 рецензії*).

10. З метою ознайомлення з предметом викладачами використовуються різні прийоми і методи (*3і статті*).

11. Під час повторного слухання учнями уточнюється правильність запам'ятовування послідовності тексту (*3і статті*).

12. Авторами використовуються різноманітні виражальні прийоми у текстах (*3 автореферату*).

13. Глибокий підтекст не сприймається студентами зразу і потребує значної уваги (*3 автореферату*).

14. Викладачами пропонується лексичний матеріал учням (*3 автореферату*).

15. Юкстапозити досить повно аналізуються у русистиці (*3 автореферату*).

16. У дисертації наводяться приклади застосування комп'ютерних технологій (*3 автореферату*).

17. У дослідженні виділяються методи схемотехнічного аналізу (*3 автореферату*).

18. Визначаються основні математичні співвідношення, за допомогою яких оптимізуються параметри технічних систем (З автореферату).

19. Електронні компоненти використовуються для побудови різноманітних комп'ютерних систем (Зі статті).

20. Проблема побудови сучасних комп'ютерних систем може іноді трактуватися у складності створення елементів нанoeлектроніки (Зі статті).

21. У дисертації узагальнюються основні підходи щодо проектування високоефективних перетворювачів форми інформації (Зі статті).

Завдання 2. *Перебудуйте подані конструкції з пасивними дієприкметниками доконаного виду на активні двоскладні конструкції або безособові речення з предикатними форматами на -но, -то.*

Зразок: *Колективом внесені зміни до нового проекту. – Колектив вніс зміни до нового проекту. – Колективом внесено зміни до нового проекту.*

1. Орендоване гуртківцями приміщення знаходиться у належному стані.

2. Порядок денний ухвалений загальними зборами.

3. Податківцями вчасно стягнена пеня.

4. Екологічною комісією поновлений договір щодо охорони навколишнього середовища.

5. Нами розроблений курс «Фонетика» для майбутніх філологів.

6. У статті наведені результати наукових досліджень з проблеми виховання молоді.

7. У навчальному посібнику авторами залучені різні види творчих вправ і завдань, у тому числі текстового характеру, спрямовані на піднесення культури української мови.

8. Ученими був розроблений прилад високоточного вимірювання значень аналогових сигналів.

9. У рефераті автором наведені загальні відомості щодо виховного процесу у середніх навчальних закладах (З реферату).

10. Авторами статті систематизовані як основні принципи побудови, так і методи проектування інформаційних систем (З анотації).

11. А. Макаренком уперше розроблені та впроваджені методи виховання малолітніх злочинців (Зі статті).

12. Експертами була проведена робота щодо визначення наслідків, які будуть мати місце після впровадження економічних реформ (Зі статті).

Завдання 3. Запишіть правильно речення з предикативними формами на -но, -то. Поясніть неправомірність уживання з цими формами орудного відмінка зі значенням виконавця дії.

1. Кращі статті надруковано нами у фаховому журналі (З доповіді).

2. Вченими досліджено місця залягання корисних копалин на території України (Зі статті).

3. Дослідниками добуто проби води з морського дна (З автореферату).

4. Аспірантом здобуто нові знання з комп'ютерної грамотності (Зі статті).

5. Нами розроблено нові родовища нафти і газу у Прикарпатті (Зі статті).

6. На основі проаналізованого матеріалу нами було визначено параметри композитів у різних терміносистемах (З автореферату).

Завдання 4. З поданого переліку конструкцій виберіть найорганічніші для української мови одиниці й обґрунтуйте свій вибір.

1. У статті автором проаналізовано односкладні речення. – У статті автор проаналізував односкладні речення. – У статті аналізуються односкладні речення. – У статті автором проаналізовані односкладні речення – У статті проаналізовано односкладні речення (Зі статті).

2. Зафіксовано вітер східний, п'ять метрів за секунду. – Зафіксований вітер східний, п'ять метрів за секунду. – Зафіксували вітер східний, п'ять метрів за секунду. – Метеорологами зафіксовано вітер східний, п'ять метрів за секунду. – Метеорологи зафіксували вітер східний, п'ять метрів за секунду.

3. Работа посвящена вопросу стилистического оформления рекламы. Работу посвятили вопросу стилистического оформления рекламы. Работу посвящено вопросу стилистического оформления рекламы.

4. Список присутних дано. – Список присутних додається. – Доданий список присутних.

5. У звіті ректор відзначив переможців олімпіади. – У звіті ректором відзначені переможці олімпіади. – У звіті відзначено переможців олімпіади. – У звіті відзначили переможців олімпіади. – Переможці олімпіади відзначилися ректором у звіті.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою подані речення, зважаючи на особливості використання в українській мові пасивних конструкцій.

1. Новый прибор изобретён украинскими инженерами и конструкторами.

2. Рукопись найдена в XX веке.

3. Нужный ответ получен на основании опытов.

4. Вопрос решён удовлетворительно для ведения практических работ.

5. В аудитории установлен порядок проведения занятий.

6. Расписание занятий составлено на первый и второй семестры включительно.

7. График практических занятий на некоторое время изменён.

8. Создан кружок знаков компьютерной техники.

9. Начинающим программистам повсюду открыт путь (*Зі статті*).

10. В диссертации нами рассматривается проблема соотношения сложных слов и словосочетаний (*З автореферату*).

11. В работе впервые систематизируются количественные показатели гармонии построения сложных слов (*З автореферату*).

12. Словообразование сложных слов образуется по определённым моделям.

13. Независимость Украины определяется эффективностью работы государственных институтов: политических, экономических, информационных (*З підручника*).

14. Возможности развития экономики учитывается при анализе развития государства в целом (*З підручника*).

15. Экономические рычаги развития страны различаются очередностью введения их в действие (*З підручника*).

16. Модель экономического развития страны разработана и апробирована ведущими специалистами академии наук (*З газети*).

17. В диссертации впервые использован системный подход для определения основных задач исследования (*З автореферату*).

18. Изделия полупроводниковой техники создаются по совокупности системных требований (*Зі статті*).

19. Изучению основ стратегического маркетинга уделяется большое внимание при подготовке крупных проектов (*З газети*).

20. Ставится задача проанализировать основные недостатки развития промышленного производства страны (*З газети*).

21. В условиях подъема экономики транспортируется огромное количество разнообразных грузов (*З газети*).

ВИКОРИСТАННЯ ІМЕННИКА –РАЗ ІЗ ЧИСЛІВНИКАМИ

Останнім часом чимало суперечок з приводу того, яку форму – **разу** чи **раза** – треба вживати з дробовими числівниками на позначення десяткових дробів. Суперечки цілком зрозумілі, адже орфографічні словники української мови іменник **раз** у формі родового відмінка однини, що, як відомо, є типовою іменниковою формою для згаданих дробових числівників, подають лише із закінченням **-у** незалежно від його значення. Це означає, що з дробовими числівниками треба було б вживати форму **разу**: *збільшити в 7,5 **разу**, зменшити в 1,6 **разу***. Проте українськомовні наукові праці, довідники, підручники та інші видання, автори яких користувалися дробовими величинами, засвідчують уживання з дробовими числівниками форми **раза**. Використання цієї форми, очевидно, зумовлене тим, що іменники чоловічого роду II відміни з вимірювальною семантикою в родовому відмінку однини мають закінчення **-а**, пор.: *не вистачає одного метра і 3,5 метра, одного кілограма і 6,8 кілограма, одного літра і 2,7 літра*. Щоб урізноманітнити вживання іменників з дробовими числівниками на позначення десяткових дробів, Інститут української мови НАН України рекомендує поєднувати з ними форму **раза**. З-поміж цих іменників **раз** вирізняється своїм найабстрактнішим значенням та залежністю від дробових числівників лише у формі знахідного відмінка з прийменником (*в*), пор.: *збільшити обсяг виробництва в 5,6 **раза**; знизити собівартість продукції у 2,8 **раза**; валовий національний продукт зріс більше як у 7,2 **раза**; тепер на душу населення молока припадає в 4,7 **раза** менше, ніж на початку 90-х років ХХ ст.* Форму **разу** залишити за часовим значенням цього іменника: *минулого **разу**, того **разу***. На жаль, цю корекцію ще не кодифіковано [3, С. 47].

Але, якщо мішаний дріб має елемент з **половиною, третиною, чвертю**, то відмінок залежить від числівника, який позначає цілу частину, і тому для числівників **два, три і чотири** пишемо **рази**, а для **п'ять** і більше – **разів**: *у два з половиною **рази**, у три з половиною **рази**, у чотири з половиною **рази**, у п'ять з половиною **разів**, у шість з половиною **разів***.

Завдання 1. Розкрийте дужки. Виберіть потрібне закінчення. Обґрунтуйте правильність вашого вибору. Числа запишіть словами.

У 2 раз (а,у,и) більше, ніж 2007 року; попереднього раз (а,у,и); помилка минулого раз (а,у,и) повторюється; зменшити в 7,8 раз (а,у,и); скоротити в 4,7 раз (а,у,и); це в 2,5 раз (а,у,и) більше, ніж очікувалося; цього раз (а,у,и); підвищити в 10,5 раз (а,у,и); щораз (а,у,и) голосніше; збільшити збут у 8,3 раз (а,у,и); одного раз (а,у,и) в Карпатах; того раз (а,у,и) ми відвідали краєзнавчий музей; у два раз (а, и); наступного раз (а, у); у 7,8 раз (а, и); у три з половиною раз (а, и); у чотири раз (а, и); минулого раз (а, у); у шість з половиною раз (и, ів); у 2,3 раз (а, и); у три раз (а, и); цього раз (а, у); у 8,4 раз (а, и); у чотири з половиною раз (а, и); в одинадцять з половиною раз (и, ів); у 5,9 раз (а, и); щораз (а, у); у 9,6 раз (а, и); жодного раз (а, у); у 3,5 раз (а, и).

Завдання 2. Іменник РАЗ, поданий у дужках, поставте в потрібній відмінковій формі. Обґрунтуйте вживання цієї форми.

1. Наступного (раз) будьте уважнішими.
2. Базову частину пенсії буде підвищено в 3 (раз).
3. Жодного (раз) не стрибав із парашутом.
4. Виробничі потужності фабрики збільшено в 6,5 (раз).
5. Загальний обсяг надходжень зріс в 1,43 (раз).
6. Ми зустрічалися з нею 4 (раз).
7. Наступного (раз) ситуація повторилася.
8. Порівняно з аналогічним періодом минулого року це більше майже в півтора (раз).
9. Стипендії для молодих учених збільшаться в три (раз) (3 газети «Освіта-ua»).
10. Того (раз) все обійшлося, а могло бути й гірше (3 газети «Галичина»).
11. Нині смертність перевищує народжуваність у більше, ніж півтора (раз).
12. Прибутки компанії "Світязь" зросли в п'ять (раз).
13. Урожай пшениці цього року зріс у два з половиною (раз).
14. Продуктивність праці на заводі "Форт" зросла у 2,2 (раз).
15. Кількість туристів у місті Трускавець за останнє десятиліття зросла у три (раз).

16. Кількість сільських жителів зменшилася у п'ять з половиною (раз).
17. Наступного (раз) наша зустріч відбудеться наприкінці жовтня.
18. За 7 років ВВП Росії виріс у шість (раз).
19. Проїзд у метро Києва подорожчав у чотири (раз).
20. За перше півріччя чистий прибуток підприємства зріс у 2,3 (раз).
21. Цього (раз) проведення фестивалю «Народна пісня» планується у місті Львів.
22. Використання профілактичних заходів дозволить у два з половиною (раз) скоротити кількість вірусних захворювань.
23. Наступного (раз) він сподівається залучити до участі у фестивалі справжні фольклорні колективи.

Завдання 3. Числівник та іменник РАЗ, подані в дужках, поставте в потрібній відмінковій формі. Поясніть уживання відмінкової форми іменника РАЗ.

1. Обсяги виробництва скоротилися в 3,3 (раз).
2. Ціни на квартири в Києві знизилися майже в 2 (раз).
3. Обсяг ринку побутової техніки зріс у 1,3 (раз).
4. Темпи росту ВВП зменшилися у 4,5 (раз).
5. Перший супутник Ірану 23(раз) облетів навколо Землі (*3 газети «Кореспондент»*).
6. Це в 2,2 (раз) перевищує показник минулого року.
7. Транзит газу через Україну в січні скоротився майже в 3 (раз) (*3 газети «Економічна правда»*).
8. Кременчуцький НПЗ скоротив випуск бензину в 2 (раз) (*3 газети «Новинар»*).
9. Обсяг інвестицій в аграрний сектор зріс за півроку в 2,2 (раз).
10. У теплу пору року опадів випадає в 2-3 (раз) більше, ніж у холодну.
11. Чисельність сільських жителів зменшилася у 2,5 (раз).
12. Заробітна плата зросла у 3 (раз).
13. Кількість захворювань на грип зросла у 5,7 (раз).
14. Кількість безробітних зменшилася у 2 (раз).
15. Перевиконано норму у 5 (раз).
16. Зменшилися виплати у 4,2 (раз).

17. Кількість відвідувачів музею зростає 4,5 (раз).
18. Скорочено витрати палива у 2,2 (раз).
19. Опадів цього року випало в 1,5 (раз) більше, ніж минулого.
20. Зменшено обсяг фінансування в 3,7 (раз).
21. Швидкодія комп'ютерів кожного року збільшується.
22. Снігу цього року випало в 1,5 (раз) більше, ніж минулого.
23. Видобуток вугілля за останні роки збільшено у 5,3 (раз).
24. Протяжність залізничних колій подовжено в 9,5 (раз).
25. Витрати газу скорочено в 3,7 (раз).
26. Норми виробництва автомобілів збільшено в 4 (раз).

Завдання 4. Подані речення перекладіть українською мовою. Поясніть відмінності у вживанні відмінкових закінчень іменника РАЗ в обох мовах.

1. Если блюдо не получилось с первого раза, я больше его никогда не готовлю (З газети «СП»).
2. Киевская мэрия собирается в два раза увеличить плату за холодную воду (З газети «Факты»).
3. В 1,7 раза выросло число преступлений, связанных с изготовлением поддельных денег (З газети «Business Class»).
4. Премьер-министр обещает в четыре раза увеличить финансирование МДЦ "Артек" (З газети «РИА Новости»).
5. Мама каждый раз встречает девочку из школы (З газети «Газета.Уа»).
6. Каждый раз к нам приезжало телевидение в начале учебного года, (З газети «7 дней»).
7. Скорость доступа к международным информационным сетям повысилась в 2,3 раза (З газети «КАПИТАЛ»).
8. Заповедников в Крыму в два раза меньше, чем необходимо (З газети «Крымские известия»).
9. Тарифы на жилищно-коммунальные услуги предлагается повысить в 1,6 раза (З газети «СЕЙЧАС»).
10. Спрос на продукцию энергомашиностроения по сравнению с 2006 годом вырастет в 8 раз (З газети «Промышленные ведомости»).
11. "ВИМ-авиа" увеличила выручку в семь раз.
12. В связи с экономическим кризисом производство алюминия

сократилось в два раза.

13. В следующий раз мы поедем кататься на теплоходе "Мечта".

14. Поставки абхазской мимозы в Россию в этом году сократились почти в два с половиной раза.

15. В Тюменской области создано в три и четыре десятых раза больше кооперативов, чем планировалось.

16. Премьер-министр Украины предлагает в три раза сократить заработную плату высоким должностным лицам.

17. За последние пять лет объём инвестиций вырос в сопоставимой оценке в два и шесть десятых раза.

18. Налоги на импортируемые товары могут быть снижены в среднем в восемь раз.

19. В последнее время проезд транспорта между нашими республиками увеличился в шесть с половиной раз.

20. В этот раз стоимость социальной сети была подсчитана на основе анализа цены акций.

21. В этот раз количество воды, использованной в производстве, намного меньше, чем в прошлый раз.

22. Число отдыхающих в Карпатах в 2008 году возросло до 10 тыс., что в 2,3 раза больше, чем в 2003 году.

23. Аграрии Украины запланировали увеличить производство пшеницы в 3,6 раза.

24. Каждый раз, когда поднимается температура воздуха, управление водоканала сокращает подачу воды.

25. На этот раз ситуация резко изменилась.

26. Быстродействие разработанной системы почти в 2 раза больше чем у прототипа.

27. Несколько раз повторялась одна и та же ситуация.

28. Они отдыхали в Крыму много раз.

29. Пенсия преподавателей школы увеличилась в 1,7 раза.

30. Производство сельского хозяйства увеличилось в полтора раза.

31. Поставки комплектующих сократились в три раза.

32. Цены на горючее возросли в два раза.

33. Выпускники вузов встречались 5 раз за последние годы.

Завдання 5. Виправте, де потрібно, стилістичні помилки у вживанні іменника РАЗ.

1. Ціни на товари широкого вжитку зросли в 4 рази.
2. На цей раз ніхто не заперечував.
3. Народжуваність зросла в 1,2 разу.
4. У минулий раз тут усе було по-іншому.
5. Порівняно з минулим десятиліттям частка молоді в загальній чисельності населення збільшилася у 2,3 рази.
6. Виробництво тканин запропоновано збільшити в два з половиною рази.
7. Стипендії підвищено в півтора рази.
8. Він жодного разу не був у Києві.
9. Інвестиції у будівельну галузь зросли в 4,6 рази.
10. Кожен раз ви будете знаходити тут щось нове.
11. Експорт послуг підприємств Черкаської області збільшився майже у два з половиною рази.
12. Торговий дефіцит Італії виріс у чотири рази.
13. Останнього разу команда ЛНУ ім. І. Франка програла восени 1999 року.
14. Квіти до першого вересня подорожчають у два рази.
15. Тернопільський спортсмен сім разів ставав світовим рекордсменом.
16. Міський голова заявляє, що пляжі в Ялті переповнені в 2,5 рази.
17. Вінниця економічно зросла майже у три з половиною рази.
18. На Кіровоградщині реалізація деревини через аукціони збільшилася у шість цілих і шість десятих рази.
19. Наступного разу до такого прецеденту справа не дійде.
20. Солома як енергоресурс у п'ять цілих і шість десятих рази дешевша за газ, і втричі – за вугілля.
21. Київрада підвищила у п'ять разів комунальні тарифи для підприємств.
22. Бюджет Федерації кінного спорту України у 2009 році скорочується у чотири з половиною рази.

ПРАВИЛЬНЕ ВЖИВАННЯ СПОЛУЧЕННЯ ЗВОДИТЬСЯ ДО...

Природними для української мови є речення *Підприємство звелось ні на що; Заєць звівся на задні лапи; Замовник зводить будівлю; Поранений звівся з ліжка; Людина звелася з колін; Нові будинки зводяться вгору й под.* Проте останнім часом у публіцистичному, науковому, розмовно-побутовому стилях можна помітити активне використання речень, до складу яких уходить дієслівно-прийменникова сполука **зводиться (зводяться, звівся, звелася, звелось, звелися, зведеться, зведуться) до..**, причому аж з трьома значеннями [3, С. 54]:

1) спрощення, обмеження чимось незначним, нескладним, щонайменшим. *При такому розумінні цінність людської особи зводиться до мінімуму (З посібника). Хоч це й дивно, однак у нашому Міністерстві охорони здоров'я профілактика гострих вірусних інфекцій і, зокрема грипу, традиційно зводиться лише до нав'язування вакцинації (З газети). Діяльність опозиції зводиться до дерибану комітетів ВР (В. Макаєнко). Спілкування ЗМІ та уряду зводиться до щотижневих прес-конференцій за підсумками засідань уряду, протокольних заходів за участю прем'єра та віце-прем'єра, а також офіційних прес-релізів (З газети). Він почав читати звіт, але чомусь доповідь звелася до критики попередньої влади і поганого життя українців у минулому році (З телепередачі).*

2) тотожність, однаковість, прирівнювання одного до іншого: *Значна кількість задач з механіки пружного стержня зводиться до розв'язування лінійного неоднорідного диференціального рівняння з постійними коефіцієнтами (З підручника). Співвідношення між організмом і середовищем звелось до відношення ізоморфізму — одного з провідних понять гештальтпсихології (З посібника). Категорійний аналіз заперечувальності (негативності), як це виразно показано у Сартра, зводиться до емоційно-волюнтаристського трактування заперечення через такі поняття, як "неприятність", "відсутність", "жаль", і т. д. (З посібника). А роль центру зайнятості в цій ситуації більше звелася до психологічної підтримки творчої особистості, яка раптом опинилася на роздоріжжі (З газети). Тоді задача (22)-(24) зведеться до дослідження ефективності вкладених інвестицій спочатку в один проект, а потім в два проекти і т.д., і накінець - в L проектів (Зі статті).*

3) з'ясування суті чого-небудь: Ідіоматичність лексичного

значення іменника-юкстапозита **зводиться до** того, що лексичне значення юкстапозита зумовлене відношенням між його компонентами (З монографії). *Мета моделювання в цьому випадку зводиться до знаходження таких рівнів запасів X_1, X_2, \dots, X_n , які мінімізували б функцію загальних витрат* (Зі статті). *Суть космічної теорії виникнення держави зводиться до того, що держава виникла і була рекомендована іншими космічними цивілізаціями як вища організація управління суспільством* (З автореферату). *Суть цих норм права зводиться до того, що вони виражають потреби й інтереси всього народу або певних класів чи соціальних груп* (З підручника).

Багатство виражальних засобів народної творчості, художньої літератури засвідчує, що для виразу цих значень українська мова має природніші, прозоріші, точніші засоби. Якщо йдеться про спрощення, обмеження чимось незначним, нескладним, потрібно вживати дієприкметники **обмежений (обмежена, обмежене, обмежені)** або дієслово **обмежуватися / обмежитися** в третій особі однини чи множини теперішнього, минулого або майбутнього часу, пор.: *При такому розумінні цінність людської особи обмежена мінімумом. Хоч це й дивно, однак у нашому Міністерстві охорони здоров'я профілактика гострих вірусних інфекцій і, зокрема грипу, традиційно обмежується лише нав'язуванням вакцинації. Діяльність опозиції обмежується дерибаном комітетів ВР. Спілкування ЗМІ та уряду буде обмежуватися щотижневими прес-конференціями за підсумками засідань уряду, протокольними заходами за участю прем'єра та віце-прем'єра, а також офіційними прес-релізами. Він почав читати звіт, але чомусь доповідь була обмежена критикою попередньої влади і поганого життя українців у минулому році. Тотожність, однаковість чого-небудь, прирівнювання одного до іншого передають за допомогою форм третьої особи однини й множини всіх трьох часів дієслова **означати** та дієприкметників **тотожний (тотожна, тотожне, тотожні), пов'язаний (пов'язана, пов'язане, пов'язані)**, пор.: *Значна кількість задач з механіки пружного стержня пов'язана з розв'язуванням лінійного неоднорідного диференціального рівняння з постійними коефіцієнтами. Співвідношення між організмом і середовищем тотожне відношенню ізоморфізму – одного з провідних понять гештальтпсихології. Категорійний аналіз заперечувальності (негативності), як це виразно показано у Сартра, означає емоційно-вольонтаристське трактування заперечення через такі поняття, як “неприятнь”, “відсутність”, “жаль, і т. д.. А роль центру зайнятості в**

цій ситуації більше **пов'язана** з психологічною підтримкою творчої особистості, яка раптом опинилася на роздоріжжі. Тоді задача (22)-(24) **означатиме** дослідження ефективності вкладених інвестицій спочатку в один проект, а потім в два проекти і т. д., і на кінець – в L проектів. Коли ж треба вказати на з'ясування суті чого-небудь, слід використовувати форми третьої особи однини й множини всіх трьох часів дієслова **полягати**: Ідіоматичність лексичного значення іменника-юстапозита **полягає** в тому, що лексичне значення юстапозита зумовлене відношенням між його компонентами. Мета моделювання в цьому випадку **полягає** у знаходженні таких рівнів запасів X_1, X_2, \dots, X_n , які мінімізували б функцію загальних витрат. Суть космічної теорії виникнення держави **полягає** у тому, що держава виникла і була рекомендована іншими космічними цивілізаціями як вища організація управління суспільством. Суть цих норм права **полягає** в тому, що вони виражають потреби й інтереси всього народу або певних класів чи соціальних груп.

Отже, уживати в реченнях дієслівно-прийменникову сполуку **зводиться** (**зводяться, звівся, звелася, звелося, звелися, зведеться, зведуться**) до... в трьох згаданих значеннях немає ніяких підстав [3, С. 56].

Завдання 1. У поданих реченнях замініть дієслівно-прийменникову сполуку ЗВОДИТЬСЯ ДО і под. органічними для української мови одиницями.

1. Останнім часом словосполучення «громадянське суспільство» вживається так часто, що до цього всі звикли і сприймають його скоріше як преамбулу: якщо почнеться розмова про оте громадянське суспільство, то скоро все зведеться до політики (*З газети*).

2. За допомогою підстановки $t = u / v$, $u = t \cdot v$ однорідне диференціальне рівняння зводиться до диференціального рівняння з відокремлюваними змінними (*З підручника*).

3. Суть теологічної теорії зводиться до того, що держава виникла по Божій волі, або визначена людині Богом (*З автореферату*).

4. При цьому державна допомога банківській системі зводитиметься до викупу акцій додаткової емісії (*З газети*).

5. Дія масажу на шкіру зводиться до сповільнення киснево-відновних процесів та покращання кровообігу в шкірі, гальмування секреторної функції сальних і потових залоз (*Із практичного посібника*).

6. Таким чином, суть моніторингу зводиться до контролю за станом об'єктів екосистеми та джерелами поширення екологічної рівноваги, моделювання та прогнозу екологічного стану екосистеми (*Зі статті*).

7. Одеські ветерани вважають, що вся діяльність Гончаренка зводиться до агресивної самореклами (*З газети*).

8. Гіппократ Хіуський (кінець V ст. до н. е.) показав, що задача зводиться до знаходження двох середніх пропорційних між одним відрізком та іншим, вдвічі більшим за нього (*З енциклопедії*).

9. Підвищення кваліфікації не зводиться до окремих ізольованих заходів (*З газети*).

10. Значення слова чи виразу зводиться до сукупності практичних наслідків від предмета, про який у ньому йдеться (*З підручника*).

Завдання 2. З поданих у дужках словосполук виберіть правильну (правильні). Запишіть з нею (ними) речення.

1. Реформування судової системи РФ (зводиться до зміни, обмежене зміною, пов'язане зі зміною, полягає у зміні) назв інстанцій.

2. Уся робота уряду М. Я. Азарова (звелася до прямого копіювання, обмежена прямим копіюванням, полягає в прямому копіюванні, ототожнюється з прямим копіюванням) тих дій, які вони впроваджували на початку 2000-х років.

3. Відтоді норми римського права стали універсальними, розуміння сутності права знову (звелася до ідеї, ототожнювалося з ідеєю, полягало в ідеї, було обмежене ідеєю) справедливості.

4. Сьогодні захворюваність на дизентерію (звелася до поодиноких випадків, пов'язана з поодинокими випадками, обмежена поодинокими випадками).

5. Все його існування (звелася до очікування приступів і боротьби з ними, означало очікування приступів і боротьбу з ними, полягало в очікуванні приступів і боротьбі з ними, було обмежене очікуванням приступів і боротьбою з ними).

6. Основний зміст теорії (зводиться до коротких положень, обмежений короткими положеннями, полягає в коротких положеннях).

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Дієприкметник – це особлива форма дієслова, яка виражає ознаку предмета за дією, наприклад: *вражаючий, доведений*.

За відношенням до стану дієприкметники поділяються на **активні** та **пасивні**.

Активні дієприкметники

Активні дієприкметники виражають ознаку предмета за його ж дією: *замерзлий, пересохлий, намоклий, зарослий*.

Запам'ятайте!

1. Активних дієприкметників на **-ший, -вший** в українській мові немає: рос. *сделавший; прибывший; бывший; уснувший*; укр. *той, що зробив; прибулець; колишній; заснулий*.

2. Активні дієприкметники теперішнього часу на **-учий (-ючий)** не характерні для сучасної української літературної мови і є маловживаними. Вони утворюються не від усіх дієслів і дуже рідко керують залежними словами. Трапляються в науковій термінології (*випускаюча кафедра, описуючий пристрій, узагальнюючий виступ, дестабілізуючі чинники*), у художніх творах (*синіючі далі*).

В українській мові збереглися лише деякі давні дієприкметники теперішнього часу на **-учий (-ючий), ачий (-ячий)**, що перетворилися вже на якісні прикметники, тобто виражають постійну ознаку предмета, причому здебільшого в інтенсивному вияві. Це – *співучий (співучий народ), живучий (живуча істота), родючий (родючий ґрунт), палючий (палюче сонце), кусючий (кусюча муха), лежачий (лежачий камінь), ходячий (ходячий анекдот), зрячий (зряча людина), терплячий (терплячий чоловік)* та ін.

Серед термінів, що мають паралельно з варіантом на **-учий (-ючий)** інші форми словотворення, слід вибирати останні, тобто не *знеболюючий*, а *знеболювальний*; не *дезінфікуючий*, а *дезінфекційний*; не *деформуючий*, а *деформівний* тощо.

Замість активних дієприкметників слід уживати:

1) **прикметники** з суфіксами **-льн-, -н-** (рос. *окружающий* – укр. *навколишній*; рос. *измеряющий* – укр. *вимірювальний*; рос. *тормозящий* – укр. *гальмівний*);

2) **іменники** (рос. *выступающий* – укр. *промовець*; рос. *поступающий* – укр. *вступник*; рос. *трудящийся* – укр. *трудівник*);

3) **підрядні означальні речення** (*заболевший – той, що захворів; інженер, работающий над проектом – інженер, який працює над проектом*);

4) **дієприслівникові звороти** (рос. *выступающие депутаты* *призывали* – укр. *виступаючи, депутати закликали*).

Вибір такого засобу залежить насамперед від суті позначуваного поняття, а також від значення іменника, з яким він поєднується.

Пасивні дієприкметники

Пасивні дієприкметники виражають ознаку предмета за дією, яка зумовлена дією іншого предмета: *розроблені препарати, проведений експеримент*.

Пасивні дієприкметники в українській мові мають форму минулого часу і творяться від основи інфінітива за допомогою суфіксів:

-н: *написаний, обговорюваний* (від *написати, обговорювати*);

-ен (-єн): *розбуджений, подвоєний* (від *розбудити, подвоїти*);

-т: *збитий, розвинутий* (від *збити, розвинути*).

При утворенні пасивних дієприкметників із суфіксом **-ен** відбуваються такі чергування:

г, з – ж: *постригти – пострижений,*

знизити – знижений,

д – дж: *полагодити – полагоджений,*

с – ш: *покосити – покошений,*

т – ч: *розтратити – розтрачений,*

к – ч: *посікти – посічений,*

с – д: *перевести – переведений,*

з, д – ж, дж: *наїздити – наїжджений,*

с, т – ш, ч (щ): *почистити – почищений,*

б – бл: *зробити – зроблений,*

п – пл: *втопити – втоплений,*

в – вл: *позбавити – позбавлений,*

м – мл: *засоромити – засоромлений,*

ф – фл: *розграфити – розграфлений.*

Запам'ятайте!

1. В українській мові в суфіксах пасивних дієприкметників не подвоюють літеру **н** (рос. *данный* – укр. *даний*; рос. *окруженный* – укр. *оточений*; рос. *сделанный* – укр. *зроблений*).

2. У суфіксах пасивних дієприкметників ніколи не пишуть літеру **и (ї)**, а тільки **е (є)**: *загоїти* – *загоєний*, *заспокоїти* – *заспокоєний*.

3. Дієприкметники з часткою **-ся** в українській мові не утворюють!

4. Пасивних дієприкметників на **-мий** в українській мові немає: рос. *значимый, незабываемый, незаменимый, называемый*; укр. *значущий, незабутній, незамінний, якого називають*.

Пасивні дієприкметники властиві українській мові, але вони частіше виступають у ролі означення, наприклад:

Розвійтеся з вітром, листочки зів'ялі,
Розвійтеся, як тихе зітхання!
Незгоєні рани, невтишені жалі,
Завмирає в серці кохання.

І. Франко

Пасивна конструкція в українській мові (на відміну від російської та англійської), як правило, штучна. Отже, українською мовою буде звучати: “*Статтю було написано*”, а не “*Стаття написана*”, “*Висновки буде зроблено*”, а не “*Висновки зроблені*”, “*Протокол буде надруковано*”, а не “*Протокол надрукований*”. У таких випадках в українській мові можливі й неозначено-особові дієслівні конструкції: “*Статтю написали*”, “*Протокол надруковують*”.

Будьмо обережні з пасивними конструкціями! Пам'ятаймо, що фрази “*Я хочу бути почутим...*”, “*З цією метою мною буде зроблено...*” – наслідок грубого відхилення від українських мовних нормативів. Природніше звучать фрази: “*Для цього я зробив...*” (“*Я зробив це, щоб...*”), “*Я хочу, щоб мене почули...*”.

Подаємо українські відповідники до найпоширеніших форм дієприкметників на **-учий, (-ючий)**. Деякі з них уживаються як прикметники, іменники чи складнопідрядні речення.

Бажаючий

усі бажаючі

усі, хто хоче; усі охочі;

	<i>усі зацікавлені</i>
Біжучий	
<i>біжучий</i> рядок	<i>рухомий</i> рядок
Виконуючий	
<i>виконуючий</i> ще обов'язки	<i>який виконує</i> ще обов'язки
<i>виконуючий</i> обов'язки	<i>виконувач</i> обов'язків директора
директора	
<i>виконуючий</i> роль	<i>виконавець</i> ролі;
	<i>який виконує</i> роль
Виступаючий	
<i>виступаючий</i> на концерті	<i>співак, який виступає</i> на
співак	концерті
<i>виступаючий</i> на трибуні	<i>студент, який виступає</i> на
студент	трибуні
<i>виступаючий</i>	<i>промовець</i>
Відпочиваючий	
<i>відпочиваючі</i> в Криму	громадяни Білорусі, <i>які</i>
громадяни Білорусі	<i>відпочивають</i> у Криму
<i>відпочиваючий</i> (<i>відпочиваючі</i>)	<i>відпочивальник;</i>
	<i>(відпочивальники)</i>
Відстаючий	
<i>відстаюче</i> досі господарство	господарство, <i>яке досі відстає</i>
<i>відстаючий</i> учень	<i>слабкий</i> учень
Віруючий	
<i>віруючий</i> (у якусь віру,	<i>вірник, вірянин, вірний</i>
релігію)	
Головуючий	
<i>головуючий</i> на зборах директор	директор, <i>який головує</i> на зборах
<i>головуючий</i> (засідання, зборів)	<i>голова</i> (засідання, зборів)
Граючий	
<i>граючий</i> на гітарі юнак	юнак, <i>який грає</i> на гітарі
<i>граючий</i> у команді футболіст	футболіст, <i>який грає</i> в команді
<i>граючий</i> гравець	
Діючий	
<i>діючий</i> донині принцип	принцип розподілу, <i>який діяв</i>
розподілу	<i>донині</i>
<i>діюче</i> законодавство	<i>чинне</i> законодавство

<i>діюча</i> речовина	<i>активна</i> речовина
<i>діючий</i> важіль	<i>впливовий</i> важіль
<i>діючі</i> особи	<i>дійові</i> особи
<i>діюча</i> армія	<i>регулярна</i> армія
<i>діючий</i> вулкан	<i>активний (незатухлий)</i> вулкан
Домінуючий	
<i>домінуюча</i> в суспільстві	тенденція, <i>що переважає в суспільстві</i>
тенденція	
<i>домінуючий</i> чинник	<i>визначальний, основний</i> чинник
<i>домінуюча</i> ідея (думка)	<i>провідна, домінуюча</i> ідея (думка)
<i>домінуюче</i> вживання	<i>переважає</i> вживання
<i>домінуюча</i> конструкція	<i>основна, типова</i> конструкція
Завершуючий, завершаючий	
<i>завершаюча</i> демонстрацію	колона, <i>що завершує</i> демонстрацію
колона	
<i>завершаючий</i> розділ, цикл	<i>останній</i> розділ, цикл
Завідуючий	
<i>завідуючий</i> кафедрою	<i>завідувач</i> кафедри або <i>завкафедри</i>
<i>завідуючий</i> відділом	<i>завідувач</i> відділу або <i>заввідділу</i>
<i>завідуючий</i> кабінетом	<i>завідувач</i> кабінету або <i>завкабінету</i>
Знаючий	
<i>знаючий</i> усе на світі	<i>який знає</i> все на світі
<i>знаючий</i>	<i>знавець</i>
Існуючий	
<i>існуючі</i> досі проблеми	проблеми, <i>що досі є (наявні)</i>
<i>існуюче</i> законодавство	<i>чинне</i> законодавство
<i>існуючий</i> порядок	<i>заведений</i> порядок
<i>існуючі</i> теорії, підходи, думки	<i>наявні або відомі</i> теорії, підходи, думки
<i>існуючі</i> кордони держави	<i>сучасні</i> кордони держави
<i>існуючі</i> ціни	<i>теперішні</i> ціни
Керуючий	
<i>керуючий</i> військовим об'єктом	генерал, <i>який керує</i> військовим об'єктом
генерал	

<i>керуючий</i> господарством	<i>керівник</i> господарства
Командуючий	
адмірал, <i>командуючий</i> флотом у роки війни	адмірал, <i>який командував</i> флотом у роки війни
<i>командуючий</i> армією	<i>командувач</i> армії
Нападаючий	
держави, <i>нападаючі</i> на сусідні країни	держави, <i>що напали</i> на сусідні країни
<i>нападаючий</i> футбольної команди	<i>нападник</i> футбольної команди
Наступаючий	
<i>наступаючі</i> на ворога війська	війська, <i>що наступають</i> на ворога
з <i>наступаючим</i> Новим роком!	з <i>настанням</i> Нового року! з <i>передноворіччям</i> ! з <i>прийдешнім</i> Новим роком!
Несучий	
<i>несуча</i> стіна (конструкція)	<i>основна, тримальна</i> стіна (конструкція)
<i>несуче</i> крило	<i>крило-носій</i>
Організуючий	
фірма, <i>організуюча</i> святкові заходи	фірма, <i>що організовує</i> святкові заходи
<i>організуючий</i> центр	<i>організаційний</i> центр
Пануючий	
<i>пануючий</i> досі	<i>який панує</i> досі
<i>пануюча</i> ідеологія	<i>панівна</i> ідеологія
Плаваючий	
<i>плаваючий</i> док	<i>плавучий</i> док
<i>плаваючий</i> на воді листок	листок, <i>що плаває</i> на воді
<i>плаваючий</i> графік роботи	<i>змінний</i> графік роботи
<i>плаваючий</i> курс валюти	<i>змінний</i> курс валюти
Поступаючий	
<i>поступаючий</i>	<i>вступник</i>
Початкуючий	
<i>початкуючий</i> поет	<i>поет-початківець</i>
Пояснюючий	

<i>пояснююча записка</i>	<i>пояснювальна записка</i>
Практикуючий	
<i>практикуючий лікар</i>	<i>лікар-практик</i>
Працюючий	
<i>працюючий у дві зміни</i>	<i>який працює у дві зміни</i>
<i>працюючі в цеху агрегати</i>	<i>агрегати, що працюють у цеху</i>
<i>працююче населення</i>	<i>працездатне населення</i>
<i>працюючий</i>	<i>працівник</i>
Ріжучий	
<i>ріжучий інструмент</i>	<i>різальний інструмент</i>
Слідуючий	
<i>слідуюча станція «Хрещатик»</i>	<i>наступна станція «Хрещатик»</i>
<i>запам'ятайте слідуючі речення</i>	<i>запам'ятайте такі речення</i>
<i>слідуюче питання</i>	<i>наступне питання</i>
<i>хто слідуючий? (запрошують</i>	<i>хто наступний?</i>
<i>зайти кудись)</i>	<i>хто далі?</i>
Страйкуючий	
<i>страйкуючі на майдані</i>	<i>шахтарі, які страйкують на</i>
<i>шахтарі</i>	<i>майдані</i>
<i>страйкуючі вчителі</i>	<i>учителі-страйкарі</i>
<i>страйкуючий</i>	<i>страйкар</i>

Завдання 1. Перекладіть українською мовою подані словосполучення. Розкрийте специфіку перекладу дієприкметників російської мови.

Продуманный ответ; надвигающаяся гроза; написанное письмо; причитающаяся премия; правящие круги; опавшие листья; правящая партия; исполняющий обязанности; заведующий кафедрой; существующее мнение; закипевший чайник; действующий закон; падающий снег; запотевшие стекла; увядающий цветок; захватывающий детектив; учитывающий все расходы; струящаяся вода; следующий вопрос; плавающий док; практикующий врач; наступающий праздник; завершающий этап; начинающий медик; знающий толк во всем.

Завдання 2. Перекладіть словосполучення з активними і пасивними дієприкметниками українською мовою. Порівняйте свій варіант перекладу з поданим у ключі.

Самозагружающийся драйвер; лишённые недостатков персонажи; развивающаяся страна; излечимая болезнь; излечённая болезнь; излечиваемая болезнь; окружающая среда; окружающие нас люди; истекающий кровью; привитые от гриппа; кровоточащая рана; облучённый объект; испытывающий сильную головную боль; испытавший сильное нервное потрясение; начинающий автор; ведущий специалист; пострадавший от наводнения; облысевший; выступающий; легковоспламеняющиеся вещества; верящий в Бога; присутствующие; действующее законодательство; мы, нижеподписавшиеся; в текущем году; в минувшем (истекшем) году.

Ключ:

Самозавантажний драйвер; персонажі, які не мають недоліків; країна, що розвивається; виліковна хвороба; вилікувана хвороба; виліковувана хвороба; навколишнє середовище (довкілля); люди, що нас оточують; що стікає кров'ю; щеплені від грипу; кровоточива рана; опромінений об'єкт; що відчуває сильний головний біль; що зазнав сильного нервового потрясіння; автор-початківець; провідний спеціаліст (фахівець); потерпілий від повені; облісений (полісений); промовець; легкозаймисті речовини; що вірить у Бога (вірник, вірянин, вірний); присутні; чинне законодавство; ми, що нижче підписалися; у нинішньому (поточному) році; торік.

Завдання 3. Перекладіть речення українською мовою. Порівняйте свій варіант із поданим у ключі.

1. Из двух ссорящихся виновен тот, кто умнее (*Гете*).
2. Счастье дается только знающим. Чем больше знает человек, тем резче, сильнее он видит поэзию там, где ее никогда не найдет человек, обладающий скудными знаниями (*К. Паустовский*).
3. Основной поставщик углекислого газа для атмосферы – вулканы и почвенные воды, насыщенные углекислыми солями.

4. Описанных недостатков лишены электрически управляемые эквиваленты ёмкостей на биполярной транзисторной структуре.

Ключ:

1. З-поміж двох, що сваряться, винен той, хто розумніший (Гете).

2. Щастя дається тільки тямущим. Що більше знає людина, то різкіше, сильніше вона бачить поезію там, де її ніколи не знайде людина, що має мізерні знання (К. Паустовський).

3. Основний постачальник вуглекислого газу для атмосфери – вулкани і ґрунтові води, насичені вуглекислими солями.

4. Описаних недоліків не мають електрично керовані еквіваленти ємностей на біполярній транзисторній структурі.

Завдання 4. Опишіть подані поняття, використовуючи підрядні речення, замінивши дієприкметники.

Зразок: поживні речовини, внесені до клітин і тканин іззовні – речовини, які вносяться до клітин і тканин іззовні.

Речовини, утворені в процесі обміну; здійснюючий промислове виробництво; завод, випускаючий продукти без ГМО; створюючий нову освітню систему; продукти обміну, накопичені в тих чи інших органах; виділяючий потрібну інформацію зі статті; описуючий отриману формулу; вивчаючий усі властивості речовини; використовуючий інтерактивні технології викладач; знайдений новий спосіб синтезу; створюючий дружню атмосферу; ставлячий цікавий експеримент; визначаючий хімічний склад сполуки; процеси, сформовані в тому чи іншому органі; накопичуючий необхідний досвід; умови, сприятливі для розвитку; застосовуючий інноваційні методи; пробуджений імпульс.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

Вышестоящий орган; действующее законодательство; товары, пользующиеся спросом; действующая армия; управляющая система; действующие лица; управляющий делами; подходящее время;

хозяйствующий субъект; окружающая среда; смягчающие (вину) обстоятельства; Высокие договаривающиеся стороны.

Завдання 6. Замініть наведені двоскладні речення пасивної конструкції односкладними реченнями.

1. Власникові переобладнаного транспортного засобу видається нове свідоцтво про реєстрацію.

2. Частотна залежність дійсного й уявного складників повного опору активного елемента РВП на БТСВ подана на рисунку.

3. Залежність зміни еквівалентної ємності активного елемента РВП на БТСВО від частоти наведена в таблиці.

4. Водій може бути позбавлений права на керування транспортним засобом унаслідок погіршення стану здоров'я.

5. Зміна еквівалентної ємності від напруги живлення подана на рисунку.

Завдання 7. Вставте пропущені літери. Розкрийте дужки. Наведіть варіанти перекладу підрядної частини російською мовою.

1. Виявляти й усувати причини, що породжують скарги гр...мадян.

2. Право голосу на виборах і р...ф...р...ндумах мають гр...мадяни України, які досягли на день їх провед...ння вісімнадцяти років.

3. Держава забе...печує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність.

4. Уклад...ння міжнародних договорів, які суперечать Конст...туції України, можливе лише після внес...ння відповідних змін до Конст...туції України.

5. (Ні)хто (не)може бути під(д)аний (не)людському або такому, що пр...нижує його гідність, покаран(н)ю.

Завдання 8. Відредагуйте речення. Вставте пропущені літери.

1. Вплив температури на характер частотної залежності при різних температурах оточуючого середовища спостерігається в наступному діапазоні частот.

2. Кожному, перебуваючому на зако...них підставах на те...иторії України, гарантується свобода пересува...я.

3. Кількісний інд...катор якості кожної альт...рнативи обчислення по формулі слідуючий.

Завдання 9. Знайдіть дієприкметники. Вставте пропущені літери та розділові знаки.

1. У рідний край грозою вмитий ідуть усі шляхи на світі (М. Стельмах).

2. Напо...на життєдайним теплом в...сняного сонця мліла під блакитним небом земля (В. Козаченко).

3. Витвор...на народом пісня пахне майовими дощами синіми льонами матер...ними руками (В. Качкан).

4. Свіжо пахне в лісі перед ранком зволож...ною землею перепрілим листям набубнявілими бруньками і живицею (О. Кобилянська).

5. Ніколи не можна намілюватися красою Дніпра красою оновл...ної і оновлюваної рідної землі (О. Гончар).

Завдання 10. Введіть подані дієприкметники і прикметники в речення.

Діючий (діяти), дійовий (прикметник); завішаний (завішати), завішений (завісити); домішаний (домішати), домішений (домісити); гарантійний (прикметник), гарантований (гарантувати); розораний (розорати), розорений (розорити); розметаний (розметати), розметений (розмести); обрубаний (обрубати), обрублений (обрубити).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВЖИВАННЯ ДЕЯКИХ СЛІВ, СПОЛУЧЕНЬ СЛІВ, СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

Словничок ненормативних слів, сполучень слів, словосполучень

Ненормативні (Трапляється)	Нормативні (Рекомендовано)
<i>багаточисленний</i>	<i>численний</i>
<i>без всяких підстав</i>	<i>без жодних підстав</i>
<i>більше всього</i>	<i>імовірніше (ймовірніше)</i>
<i>більше ніж триста</i>	<i>понад триста</i>
<i>більше того</i>	<i>до того ж, крім того</i>
<i>більшість (переважна</i>	<i>науковці здебільшого</i>
<i>більшість) науковців виділяє</i>	<i>(переважно) виділяють</i>
<i>битком набитий</i>	<i>ущерть наповнений, переповнений</i>
<i>братський привіт</i>	<i>братерський привіт, але братська могила</i>
<i>бувний</i>	<i>колишній</i>
<i>бувний у користуванні</i>	<i>уживаний</i>
<i>ведучий інженер</i>	<i>провідний інженер</i>
<i>взамін</i>	<i>замість</i>
<i>видержка (виписка) з протоколу</i>	<i>витяг із протоколу</i>
<i>у більшості випадків</i>	<i>здебільшого (переважно)</i>
<i>вважати необхідним</i>	<i>уважати за потрібне</i>
<i>ввести в склад</i>	<i>ввести до складу</i>
<i>вести себе ввічливо</i>	<i>поводитися ввічливо</i>
<i>у будь-якому випадку</i>	<i>у будь-якому разі</i>
<i>у кращому випадку</i>	<i>у найліпшому разі</i>
<i>вирішити проблему</i>	<i>розв'язати проблему</i>
<i>вирішити задачу</i>	<i>розв'язати задачу</i>
<i>(математичну)</i>	
<i>вирішити завдання</i>	<i>виконати завдання</i>
<i>відволікати увагу</i>	<i>відвертати увагу</i>
<i>відзив на дисертаційну працю</i>	<i>відгук про дисертаційну працю</i>

*відмінити / відмінити
відмічати*

*від несподіванки (радості)
відноситися до чого-небудь
відноситися до кого-небудь
відношення до колег*

*відправна точка
відчитати за провину
вишпетити*

*в його честь
вкласти інвестиції
вкладиш*

*в основному (як висновок)
в остаточному рахунку
всеохоплюючий
вуз*

*вступати в силу (дію)
давати добро*

*давати можливість
дана думка
даний випадок
даром*

*день за днем
детальніше розповісти
диву даєшся
довіреність
доля істини*

*забастовка
за браком часу
завітний*

*скасовувати / скасувати
зазначати, відзначати,
зауважувати*

з несподіванки (радості)

*належати
ставитися*

*ставлення до колег
початок*

*вчитати (кому),
(кого), прочитати мораль
на його честь*

*вкласти кошти, інвестувати
вкладень*

*у цілому, загалом, переважно
у кінцевому підсумку
всеосяжний, всеохопний
виш, ВНЗ*

*набувати чинності
схвалювати, підтримувати,
погоджуватися,
згоджуватися*

*дозволяти, давати нагоду
ця, зазначена, згадана думка
цей випадок*

*даремно (витрачати сили),
задурно, безкоштовно
(отримати річ)*

день у день

докладніше розповісти

не надивуєшся

доручення

*часточка (частка) правди
(істини)*

страйк

через брак часу

заповітний

<i>задавати / задати питання</i>	<i>питати / спитати</i>
	<i>запитувати / запитати</i>
	<i>ставити / поставити питання</i> (запитання)
<i>заказний лист</i>	<i>рекомендований лист</i>
<i>заклучити договір</i>	<i>укласти угоду, підписати</i> <i>договір</i>
<i>залізна дорога</i>	<i>залізниця</i>
<i>за останній час</i>	<i>останнім часом</i>
<i>заслуговує уваги</i>	<i>вартий уваги</i>
<i>здавати іспит</i>	<i>складати іспит</i>
<i>здача суми</i>	<i>решта</i>
<i>з метою з'ясування</i>	<i>для з'ясування</i> <i>щоб з'ясувати</i> <i>для того щоб з'ясувати</i> <i>аби з'ясувати</i> <i>для того, аби з'ясувати</i>
<i>знаходиться (значення місце)</i>	<i>розташуватися/розташовува-</i> <i>тися</i>
<i>перебування кого-, чого-</i>	<i>бути</i> (нульова форма, позначена на письмі тире) <i>міститися</i> <i>перебувати</i> (про людей) <i>стояти</i> (про транспортні засоби, просторові об'єкти тощо)
<i>значимий</i>	<i>значущий</i>
<i>значимість</i>	<i>значущість</i>
<i>з точки зору</i>	<i>на думку, з погляду</i>
<i>зустрічаються випадки</i>	<i>трапляються випадки</i>
<i>існують мови, явища,</i> <i>предмети</i>	<i>є мови, явища, предмети</i>
<i>і т. д., і т. п.</i>	<i>і под., і т. ін., та ін., тощо</i>
<i>керуючись думкою</i>	<i>опираючись на думку</i>
<i>кидатися в очі</i>	<i>впадати в око</i>
<i>кожний раз, кожний рік</i>	<i>щоразу, щороку</i>
<i>компроментувати</i>	<i>компрометувати</i>

<i>константувати</i>	<i>констатувати</i>
<i>має місце</i>	<i>є, трапляється</i>
<i>матеріалом служила</i>	<i>матеріалом слугувала</i>
<i>між тим</i>	<i>тим часом</i>
<i>міроприємство</i>	<i>захід, справа</i>
<i>лютий місяць, серпень місяць</i>	<i>лютий, серпень</i>
<i>мова йде про, мова йдеться</i>	<i>ідеться про</i>
<i>про</i>	
<i>навик(и)</i>	<i>навичка(и)</i>
<i>нагадувати (щось)</i>	<i>бути подібним (до чогось)</i>
	<i>бути схожим (на щось)</i>
<i>на днях</i>	<i>цими днями</i>
<i>накінець</i>	<i>нарешті</i>
<i>на наш погляд</i>	<i>на нашу думку, нам здається</i>
<i>на неділі</i>	<i>на тижні</i>
<i>нанести шкоди</i>	<i>завдати шкоди</i>
<i>на протязі навчання</i>	<i>упродовж (протягом)</i>
	<i>навчання</i>
<i>на сьогоднішній день</i>	<i>на сьогодні</i>
<i>настоювати /настояти</i>	<i>наполягати / наполягти</i>
<i>наукове дослідження</i>	<i>дослідження</i>
<i>невпопад говорити</i>	<i>не до ладу, не до речі говорити</i>
<i>не дивлячись на те що</i>	<i>незважаючи на те що,</i>
	<i>попри те що</i>
<i>недостаток</i>	<i>вада, хиба, недолік, огріх,</i>
	<i>гандж</i>
<i>не по собі</i>	<i>ніяково, незручно</i>
<i>неприпустимий</i>	<i>неможливий</i>
<i>обумовити</i>	<i>зумовити</i>
<i>об'ява, об'явити</i>	<i>оголошення, оголосити</i>
<i>один в один</i>	<i>добірний</i>
<i>один і той (же) самий</i>	<i>той самий, той же</i>
<i>одна і та (ж) сама</i>	<i>та сама, та ж</i>
<i>одне і те (ж) саме</i>	<i>те саме, те ж</i>
<i>одні і ті (ж) самі</i>	<i>ті самі, ті ж</i>
<i>одобрити</i>	<i>схвалити</i>

<i>окремі особи</i>	<i>деякі, певні особи</i>
<i>оточуючий світ</i>	<i>навколишній світ, довкілля</i>
<i>першим ділом</i>	<i>насамперед, передусім, щонайперше</i>
<i>підключитися (підключення)</i>	<i>під'єднатися (під'єднання) до</i>
<i>до</i>	<i>цифрового телебачення</i>
<i>цифрового телебачення</i>	
<i>підняти питання (проблему)</i>	<i>порушити питання (проблему)</i>
<i>по вівторкам</i>	<i>щовівторка</i>
<i>по-другому</i>	<i>по-іншому</i>
<i>по закону</i>	<i>за законом</i>
<i>по замовленню</i>	<i>на замовлення</i>
<i>по крайній мірі</i>	<i>принаймні, щонайменше</i>
<i>попередити хворобу</i>	<i>запобігти хворобі, відвернути хворобу</i>
<i>пополам</i>	<i>наполовину, по половині</i>
<i>посилання (на джерело)</i>	<i>покликання (на джерело)</i>
<i>посилатися (на джерело)</i>	<i>покликатися (на джерело)</i>
<i>посилаючись (на джерело)</i>	<i>покликаючись (на джерело)</i>
<i>поступати / поступити</i>	<i>чинити/учинити правильно</i>
<i>вірно</i>	
<i>по формі, формулі</i>	<i>за формою, формулою</i>
<i>по якому питанню</i>	<i>у якій справі</i>
<i>працювати в якості</i>	<i>працювати перекладачем</i>
<i>перекладача</i>	<i>працювати як перекладач</i>
<i>пред'явити документи</i>	<i>подати документи</i>
<i>при допомозі</i>	<i>за допомогою</i>
<i>при дослідженні</i>	<i>у процесі дослідження, під час дослідження, досліджуючи</i>
<i>приведені результати</i>	<i>наведені результати</i>
<i>привести приклад</i>	<i>навести приклад</i>
<i>призупинити</i>	<i>тимчасово припинити</i>
<i>приймати до відома, до уваги</i>	<i>брати до відома, уваги</i>
<i>приймати участь</i>	<i>брати участь</i>
<i>прийом до університету</i>	<i>приймання до університету</i>

прийти до висновку
приналежний
приналежати
приналежність
при необхідності
прослідкувати тенденції
притримуватися думки
приходить на думку
радувати око
разом з тим, у той же час
розповсюджувати
літературу
розкрити роль
розписатися
розрахований на науковців

русизм
ряд праць
самий розумний
складає, складають і под.

складова
скоріш (швидше) за все
становить собою
співпадати /співпасти
однаковий, однакові
таким чином (у висновках)
зроблено певним чином
головним чином
головно
так же
там же
так як
такого роду висловлення
той чи інший
та чи інша

дійти висновку
належний
належати
належність
за необхідності, за потреби
простежити тенденції
дотримуватися думки
спадає на думку
тішити око
водночас
поширювати літературу
визначити, з'ясувати роль
поставити підпис
призначений для науковців
рекомендований науковцями
росіянізм
низка праць, багато праць
найрозумніший
становить, становлять і под.
є (зв'язка)
складник
імовірніше (ймовірніше)
становить, є
збігатися /збігтися
такі самі, такий самий
отже
зроблено так
здебільшого, переважно,
так само
там само
тому що
такі висловлення
той чи той
та чи та

те чи інше
тим не менше
ті чи інші
трудящийся
у двох словах
у деякій (значній) мірі
у залежності
у жодному випадку

у кінці кінців

україномовні видання
у найближчий час

у першу чергу, перш за все

у порядку виключення
у протилежність
у разі необхідності
у результаті цього
у свою чергу
у силу обставин

у такому роді
у той же час

у тому числі
у ході обговорення
у цілому
у цьому році
учбовий
факт на лице

халатне ставлення
чисто (науковий,
математичний)

те чи те
однак, проте, а також
ті чи ті
трудівник
двома словами
деякою (значною) мірою
залежно
нізачо (ніколи) у світі, у
жодному (ніякому) разі
врешті-решт, зрештою,
кінець кінцем
українськомовні видання
незабаром, невдовзі,
найближчим часом
насамперед, передусім,
найперше
як виняток
на противагу
коли буде потреба
унаслідок цього
так само
через обставини, з огляду на
обставини
щось подібне, щось таке
одночасно, водночас, саме
тоді
зокрема й навіть і
під час обговорення
загалом
цього року
навчальний
ось тобі й факт, незаперечний
факт
недбале ставлення
суто (науковий, математичний
тощо)

<i>широко розповсюджений шляхам з'єднання</i>	<i>поширений через з'єднання за допомогою з'єднання</i>
<i>являється (зв'язка)</i>	<i>є, являє собою (у книжному вжитку)</i>
<i>яким чином?</i>	<i>як?</i>
<i>як правило (вст. слово) ввиду того, що в напрямі відродження</i>	<i>здебільшого, переважно через те, що щоб відродити, для відродження</i>
<i>виходячи з рішення в силу можливого рішення</i>	<i>з огляду на рішення, з огляду на можливе рішення, через можливе рішення</i>
<i>згідно чинного законодавства</i>	<i>згідно з чинним законодавством</i>
<i>згідно розпорядження на протязі сесії на рахунок проблеми під кінець заняття</i>	<i>згідно з розпорядженням протягом, упродовж сесії щодо проблеми</i>
<i>порядка 50 кілограмів у випадку аварії у відповідності до статті 10 Конституції України</i>	<i>наприкінці заняття близько 50 кілограмів коли аварія, у разі аварії відповідно до статті 10 Конституції України</i>
<i>у відповідності з наказом у залежності від ситуації більше всього більше того по відношенню до органів не дивлячись на закон</i>	<i>відповідно до наказу залежно від ситуації імовірніше (ймовірніше) до того ж, крім того щодо органів виконавчої влади незважаючи на закон, всупереч закону, попри закон</i>
<i>у порівнянні з тим</i>	<i>порівняно з тим</i>

Завдання 1. Перекладіть українською мовою. Визначте типові помилки в передаванні словосполук і слів.

Уважаемые отдыхающие; персики один в один; на протяжении жизни; мы подняли этот вопрос; встречаются случаи; принимают участие;

обучаться на родном языке; ходил по комнатам; болеть корью; на протяжении дня; читает по слогам; считает по пальцам; в первую очередь; предупредить нарушения; существуют определенные проблемы; на неделе; играть по правилам; одни и те же люди; встретиться на днях; бывший министр; ведущий специалист; отношение к делу; на сегодняшний день.

Завдання 2. Из запропонованих рядів виберіть органічні для української мови словосполучення та конструкції. Запам'ятайте їх.

Підвести підсумки роботи – підбити підсумки роботи; вжити заходи – вжити заходів – прийняти міри; відноситися до обов'язків – ставитися до обов'язків; поновити в посаді – поновити на посаді – відновити на посаді – встановити на посаді; привести до втрати – призвести до втрати; заключати угоду – укладати угоду; поступити в продаж – поступити в продаж – надійти в продаж – надійти в продаж.

Завдання 3. Відредагуйте подані речення.

1. Вплив дестабілізуючого фактора (зміни температури оточуючого середовища) на частотну залежність зміни еквівалентної ємності активного елемента представлений на рисунку.

2. Отримані залежності повного опору активного елемента та його активної й реактивної складових частин.

3. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання.

4. Особисто мені набагато легше зробити переклад з англійської мови на українську, чим переклад з української мови на англійську.

Завдання 4. Виправте словосполучення і речення, замінивши нормативними українськими лексичними одиницями.

Вулиці пересікаються. Грає велику роль. Магазин закритий. Слід відмінити розпорядження. Нанести збитки. Роздався телефонний дзвінок. Відклонити пропозицію. Підбирати кадри. Бувший у користуванні. Винести подяку колективу. Поступило багато пропозицій. Рахуватися з думкою людей. Конференція у місяці грудні.

Завдання 5. Із поданих пасивних зворотів утворіть активні.

1. Види і межі монополії визначаються законом.
2. Право на керування транспортними засобами підтверджується відповідним посвідченням.
3. Копія документа посвідчується службовою особою.
4. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.
5. Справжність підпису посвідчується нотаріусом.
6. Ваші замовлення виконуються фахівцями екстра-класу.
7. Культурна спадщина охороняється законом.
8. У програмі “Смачного!” пропонуються глядачам рецепти вишуканих страв.
9. У реєстраційному документі справного транспортного засобу працівником Державтоінспекції робиться запис “Техогляд проведено”.
10. Кожний примірник двосторонньої угоди підписується обома сторонами.

Завдання 6. Відредагуйте подані речення.

Зразок: Наступного дня мною було оприлюднено заяву, у якій йшлося про... – Наступного дня я оприлюднив заяву, у якій ішлося... .

1. Протокол засідання кафедри буде надрукований... .
2. Храм Великомучениці Варвари був зруйнований... .
3. Нею була написана магістерська робота на тему... .
4. Молебні на спомин загиблих під час Голодомору в Канаді й США були відправлені.
5. Я хочу бути почутим... .
6. З цією метою мною буде зроблено... .

Завдання 7. Із поданими дієприкметниками утворіть словосполучення.

Відтворюваний – відтворений; оброблюваний – оброблений; змінюваний – змінений; виліковувана – вилікувана; коригований –

скоригований; деформоване – здеформоване.

Завдання 8. Відредагуйте речення.

1. Постраждавши під час повені жителі села направлялися в лікарню.
2. Це зауваження не торкається всіх пропускаючих роботу по хворобі.
3. Працюючі радо привітали свого бувшого директора.
4. Застарівше обладнання рішено замінити на нове.
5. Народжені в ХХІ віці живуть по іншим законам.
6. На долю нашого покоління випали завдання рішати наболівші проблеми сучасного.
7. На вітрині прикріплений преїскурант цін.
8. Минулого року він демобілізувався з армії.
9. На полях кипить гаряча робота.
10. Необхідно взаємно допомагати один одному.
11. Стефанія уперше дебютувала з сольним концертом у березні місяці 2010 року.

Завдання 9. Утворіть словосполучення.

Властивий (кому?) і характерний (для кого?); опанувати (що?) і оволодівати (чим?); сповнений (чого?) і наповнений (чим?); оснований (на чому?) і заснований (ким?); багата (на що?) і славиться (чим?).

Завдання 10. Перекладіть стандартні конструкції, що вживають у документах.

Писать сумму прописью; подвести черту; привлечь к ответственности; разделять мнение; расторгнуть контракт; предоставить отпуск; совершать сделку; удовлетворить просьбу; соблюдать регламент.

Завдання 11. Зробіть правильний вибір слів, що в дужках.

Правил дорожнього руху потрібно (дотримувати, дотримуватися). (Подати, дати, надати) допомогу малозабезпеченим. Керівники названих

господарств (не здійснюють, не виконують) своїх обов'язків. Збори акціонерів (оголосили, проголосили) відкритими. У складанні тексту договору (брали, приймали) участь як фізичні, так і юридичні особи.

Завдання 12. Відредагуйте подані речення.

1. Дирекція зобов'язана надати звіт зі своєї діяльності.
2. Прохаємо вислати на наш адрес пропозиції щодо реорганізації підприємства.
3. Група успішно здала іспитову сесію.
4. Комісія здійснила велику роботу по забезпеченню належного контролю по дотриманню дисципліни праці.
5. Досвід працівників заводу “Термінал” став швидко розповсюджуватися по області.

Завдання 13. Утворіть стандартні конструкції, добираючи до поданих дієслів іменники, що праворуч, у відповідній відмінковій формі.

Нести	нагода
Мати	допомога
Брати	на меті
Порушувати	чинність
Надати	участь
Набувати	відповідальність
Ставити	комісія
Створити	питання, запитання

Завдання 14. Із запропонованих рядів виберіть органічні для української мови словосполуки та конструкції. Запам'ятайте їх.

Комісія для складання акта – комісія по складанню акта; нарада з проблем – нарада по проблемам – нарада по проблемах; агент з продажу – агент по продажу; за підрахунками – по підрахунках – по підрахункам; на замовлення міністерства – по замовленню міністерства; фахівець з логістики – фахівець по логістиці; на вимогу дирекції – за вимогою дирекції.

Завдання 15. Визначте правильний варіант перекладу.

1. *На протяжении шести недель.* На протязі шести неділь – на протязі шести тижнів – протягом шести неділь – протягом шести тижнів.
2. *Разработать следующие мероприятия.* Розробити слідуючі міроприємства – розробити слідуючі заходи – розробити такі заходи.
3. *Приложить все усилия.* Докласти всі зусилля – докласти всіх зусиль – прикласти всіх зусиль – прикласти всі зусилля.
4. *В результате проверки.* У результаті перевірки – в результаті перевірки – внаслідок перевірки.
5. *Выполнить большой объем работ.* Виконати великий обсяг робіт – виконати великий об'єм робіт.
6. *Отчет о ходе уборки урожая.* Звіт про хід збору врожаю – звіт про хід збирання врожаю.
7. *В соответствии с планом.* У відповідності з планом – у відповідності до плану – відповідно з планом – відповідно до плану.
8. *Представляют отчет.* Представляти звіт – подавати звіт.
9. *Подотчетное лицо.* Підзвітне лице – підзвітна особа.

Завдання 16. Дібравши потрібні прийменники, утворіть стандартні словосполучення.

Працювати ... найм; заслуговувати ... увага; взяти ... основа; взяти ... увага; мати ... увага; відповідно ... закон; згідно ... інструкція; ставити ... мета; мати ... мета; зважати ... обставини.

Завдання 17. Перекладіть прийменникові звороти, складіть із ними речення.

По собственному желанию; по вине директора; комиссия по вопросам контроля; благодаря общим усилиям; в случае невыполнения; в противном случае; по истечении срока; согласно графика; принять во внимание; принять к сведению; в адрес дирекции; не по силам выполнение задания; прийти по делу; по поручению инспекции; по требованию комиссии; на следующий день; несмотря на трудности.

Завдання 18. Вставте потрібні прийменники, узгодивши з ними іменники, що в дужках.

Ми підготувалися... (засідання). Я мешкаю... (адреса). Ви можете звернутися... (допомога). Треба підготувати заходи... (поліпшення умов праці). Запрошуємо Вас... (робота). Ми надіслали листа... (адреса). На підприємстві було створено комісію... (справи молоді). Я звернулася з проханням надати відпустку... (сімейні обставини).

Завдання 19. Відредагуйте речення.

1. Дирекція зобов'язана надати звіт зі своєї діяльності за минулий рік.
2. Головний бухгалтер підприємства назначається на посаду і звільняється від неї відповідно із встановленим порядком.
3. У випадку розірвання договору статут втрачає юридичну силу.
4. Ми організували заняття по індивідуальних планах.
5. Дякуючи підтримці колег, я зумів подолати труднощі.
6. Дана думка заслуговує уваги.

Завдання 20. Визначіть правильний варіант уживання прийменникових конструкцій.

По завершенню весняно-польових робіт – по завершенні весняно-польових робіт – після завершення весняно-польових робіт; заходи щодо поліпшення умов праці – заходи по поліпшенню умов праці – заходи на поліпшення умов праці; створити комісію по контролю – створити комісію з питань контролю – створити комісію з контролю; на зміну наказу № 121– для зміни наказу № 121 – до зміни наказу № 121.

Завдання 21. Відредагуйте прийменникові словосполучення.

Дякуючи наполегливості колективу; у залежності від умов праці; у результаті аварії; згідно правил техніки безпеки; у відповідності з умовами договору; у випадку несплати податків; з ціллю посилення контролю; на основі поданої заяви; на протязі багатьох років сумлінної праці; не дивлячись на економічний спад; по відношенню до нових

технологій; згідно штатного розпису; бути на хорошому рахунку; за відсутністю часу; звернутися за допомогою.

Завдання 22. Зробіть правильний вибір прийменникових словосполучень, які будете вживати як в усному, так і в писемному мовленні.

Включити в склад комісії – включити до складу комісії; зміни до порядку денного – зміни в порядку денному; поставити в приклад – поставити за приклад; у знак поваги – на знак поваги; пониження на посаді – пониження в посаді; спало на думку – прийшло в голову; для пристойності – заради пристойності; економіст по професії – економіст за професією; по велінню серця – за велінням серця; спеціаліст по рекламі – фахівець (спеціаліст) з реклами; при розгляді питання – під час розгляду питання; прийти у справі – прийти по справі; при такій умові – за такої умови; говорити про справи – говорити за справи; біля трьох центнерів – близько трьох центнерів.

Завдання 23. Будьте учасником діалогу, правильно дібравши прийменники, що в дужках. Дайте відповіді на запитання.

1. Скажіть, будь ласка, хто Ви (за фахом, по фаху)?
2. Ви працюєте (по контракту, за контрактом)?
3. Ви звільнилися з роботи (за власним бажанням, по власному бажанню)?
4. Які обов'язки Ви виконували, будучи членом комісії (по питаннях, по питанням, з питань) контролю за якістю товару?

Завдання 24. Зазначте правильний варіант перекладу.

1. *По собственному желанию.* По власному бажанню – за власним бажанням – з власного бажання.
2. *В случае невыполнения условий контракта.* У випадку невиконання умов контракту – у разі невиконання умов контракту.
3. *Выслать письмо по адресу.* Надіслати листа за адресою – надіслати листа по адресу – надіслати листа на адресу.
4. *Несмотря на погодные условия.* Не зважаючи на погодні

умови – незважаючи на погодні умови – не дивлячись на погодні умови.

5. *Благодаря общим усилиям.* Завдяки спільним зусиллям – дякуючи спільним зусиллям.

6. *В соответствии с правилами.* У відповідності з правилами – відповідно з правилами – відповідно до правил.

7. *Количество экземпляров акта.* Кількість примірників акту – кількість примірників акта.

8. *Создать комиссию.* Створити комісію – утворити комісію.

Завдання 25. Перекладіть подані словосполучення.

Работать по понедельникам; по предварительным данным; отпуск по болезни; ввести в состав; по нашей инициативе; совещание по проблемам; комиссия по делам молодежи; по случаю праздника.

Завдання 26. Відредагуйте подані речення. Зверніть увагу на прийменникові форми.

1. У випадку розірвання договору статут втрачає юридичну силу.

2. Головний бухгалтер призначається на посаду і звільняється від неї відповідно із умовами контракту.

3. Розмір орендної плати встановлюється по домовленості сторін.

4. Новостворені селянські господарства звільняються від сплати податків на протязі трьох років.

5. Не дивлячись на погодні умови, ми добилися бажаних результатів.

Завдання 27. Зазначте правильний варіант перекладу.

1. *Заключение комиссии.* Заключення комісії – висновок комісії.

2. *На основании акта.* На основі акту – на підставі акту – на основі акта – на підставі акта.

3. *Непригодные для дальнейшей эксплуатации.* Непригодні для дальнішої експлуатації – непридатні для дальнішої експлуатації – непридатні для дальшої експлуатації – непридатні для подальшої експлуатації.

4. *Показатели прироста.* Показники приросту – покажчики

приросту.

5. *Объем выполненных работ.* Обсяг виконаних робіт – об'єм виконаних робіт.

6. *Приемочный акт.* Прийомний акт – приймальний акт – прийомочний акт.

7. *Остаток составляет 5 тыс. грн.* Залишок складає 5 тис. грн. – залишок становить 5 тис. грн.

8. *Согласно акта.* Згідно акта – згідно до акта – згідно з актом.

Завдання 28. Відредагуйте речення. Порівняйте свій варіант із поданим у ключі.

1. Провести перевірку на протязі слідуючого кварталу.
2. Висновки комісії базуються на слідуючих фактах.
3. Біля трьох років пройшло з тих пір, коли було перевірено санітарно-гігієнічні умови установи.
4. Комісія виявила порушення зі сторони директора фірми.
5. Акт складений у трьох екземплярах.
6. Комісія рахує необхідним списати вказані матеріали.
7. Акт підписують особи, які приймали участь у його складанні.

Ключ:

1. Провести перевірку протягом наступного кварталу.
2. Висновки комісії ґрунтуються на таких фактах.
3. Близько трьох років минуло відтоді, як було перевірено санітарно-гігієнічні умови установи.
4. Комісія виявила порушення з боку директора фірми.
5. Акт складено у трьох примірниках.
6. Комісія вважає за необхідне списати вказані матеріали.
7. Акт підписують усі особи, які брали участь у його складанні.

Завдання 29. Відредагуйте словосполучення. Порівняйте свій варіант із поданим у ключі.

При складанні акту; мета і задача комісії; основа для складання акта; акт складається в залежності від характеру подій; у результаті перевірки виявлено недостачу коштів; вказати характер зробленої

роботи; акт прийому продукції; у конференції прийняли участь слідуєчі члени кафедри; згідно постанови; заключення комісії; об'єм виконаної роботи; розробити міроприємства; комісія вважає необхідним; об'єкт підлягаєчій ліквідації; оглянути стан майна; по результатах перевірки; при інвентаризації встановлено слідуєчє; по звітним даним; перевірені особисті рахунки платників; оглянуто прибувший вантаж; не вказана дата відправки продукції; устанoвлено слідуєчі витрати матеріалів; провести навчання по техніці безпеки; відбувся нещасний випадок; перелік міроприємств по усуненню причин аварії; перевірка встановила; у результаті аварії.

Ключ:

Під час складання акта (складаючи акт); мета і завдання комісії; підстава для складання акта; акт складається залежно від характеру подій; внаслідок перевірки виявлено нестачу; вказати характер виконаної роботи; акт приймання продукції; у конференції взяли участь такі члени кафедри; згідно з постановою; висновок комісії; обсяг виконаної роботи; розробити заходи; комісія вважає за необхідне; об'єкт, який (що) підлягає ліквідації; перевірити стан майна; за результатами перевірки; під час інвентаризації встановлено таке; за звітними даними; перевірено особові рахунки платників; оглянуто вантаж, що прибув; не вказано дату відправлення продукції; устанoвлено такі витрати матеріалів; провести навчання з техніки безпеки; стався нещасний випадок; перелік заходів щодо усунення причин аварії; перевіркою встановлено; внаслідок аварії.

Завдання 30. Відредагуйте запропоновані речення. Визначіть варіант, де така редакція не потрібна.

А. Матеріал звіту повинен охоплювати точно визначений період часу.

Б. Ми підготували звіт за учбово-виробничу практику.

В. У господарстві було утворено всі умови для проведення практики.

Г. Звіт надають у вищестоячі організації.

Д. Протягом тижня зібрано цукрового буряку з площі 120 га.

Завдання 31. Визначте варіант, у якому речення не потребує редагування. В інших реченнях виправте помилки.

А. Залишок грошей у касі згідно касової книги складає 178 000 грн.

Б. Акт підписали всі особи, які брали участь у складанні його.

В. Для здійснення ревізії створено комісію, до якої входять бухгалтер і касир.

Г. За час перевірки виявлені великі нестачі грошей.

Завдання 32. Позначте рядок, у якому всі словосполучення побудовані правильно.

А. Площа круга, поверхневі знання, надійшла заява.

Б. Межа чутливості, навести аргументи, професійне захворювання.

В. Робітничий одяг, професіональний театр, ринковий майдан.

Г. Танцювальний майданчик, службовий телефон, виборна дільниця.

Завдання 33. Позначте речення, у яких допущено лексичну помилку.

А. Володька Лобода – людина гуманних якостей.

Б. Я люблю рідну школу і своїх учителів.

В. Левину частку зібраних суниць забрала Маринка.

Г. Спортом займаються діти і юнаки.

Завдання 34. Позначте речення, у яких допущено лексичну помилку.

А. Треба вжити необхідних заходів.

Б. В юнацтві були у мене щирі друзі.

В. Керівництво не було певне в успіхові справи.

Г. Дощі нанесли велику шкоду посівам.

Завдання 35. Позначте три рядки, у яких не всі словосполучення нормативні.

А. Спортивний майданчик, тактовний маневр, корислива справа.

Б. Цілковита тиша, міський майдан, стати в нагоді.

- В. Земельна ділянка, горизонтальне становище, площа квадрата.
- Г. Стан здоров'я, правильна відповідь, привокзальна площа.

Завдання 36. Позначте речення, яке не потребує редагування.

- А. Необхідно обрати комісію по складанню проекту резолюції.
- Б. Виробництво скоротилося із-за нехватки сировини.
- В. Роботу відложили на місяць.
- Г. Представники делегацій уклали угоду про співпрацю.

Завдання 37. Позначте речення, яке не потребує редагування.

- А. Питання внесене у повістку дня.
- Б. Стаття складається з трьох строчок.
- В. Я теж притримуюсь такої думки.
- Г. Я мешкаю по вулиці Соборній.

Завдання 38. Позначте речення, яке побудоване правильно.

- А. У засіданні приймали участь представники вищестоящих органів.
- Б. Учням видали підручник по математиці.
- В. Вхід на територію заводу тільки за перепусткою.
- Г. Сергійко пішов у ліс за грибами.

Завдання 39. Позначте рядок, у якому всі словосполучення нормативні.

- А. Взяти на свою відповідальність, робітничий телефон, професійна діяльність.
- Б. Неорганічна сполука, взяти участь, вітальна адреса.
- В. Службові обов'язки, точка дотику, об'єм перевезень.
- Г. Міжміське сполучення, об'єм куба, відчинене вікно.

Завдання 40. Позначте три рядки, у яких усі словосполучення нормативні.

- А. Вітальний адрес, книжна мова, лікувальні трави.
- Б. Поштова адреса, письмове приладдя, прийняти міри.

- В. Законні підстави, негативний полюс, писемна пам'ятка.
- Г. Ставлення до природи, річний звіт, лікарські інструменти.

Завдання 41. Позначте речення, яке побудоване правильно.

- А. Андрій приймав участь в олімпіаді з математики.
- Б. У місяці жовтні розпочинається підписка на газети та журнали.
- В. Я живу на вулиці Олени Теліги.
- Г. Із слідуючого питання виступить голова комісії.

Завдання 42. У якій групі неправильно подано словосполучення з паронімами?

- А. Дійовий вплив – діючий орган;
- Б. Консервований продукт – консервний завод;
- В. Письмова пам'ятка – писемний іспит;
- Г. Визначне дослідження – визначальна роль.

Завдання 43. Визначте, у якому реченні немає лексичної помилки.

- А. Представники делегації заключили договір про співпрацю.
- Б. По слідуючому питанню виступить пан директор.
- В. У виставі приймали участь актори різних театрів.
- Г. Естрадна пісня не відповідала репертуару співачки.
- Д. Викладач попросив визначити вірну відповідь у бланку.

Рекомендована література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської : посібник. – Львів : Світ, 1994. – 152 с. – ISBN 5-7773-0147-9
2. Головащук С. І. Українське літературне слововживання : словник-довідник. – К. : Вища шк., 1995. – 319 с. – ISBN 5-11-004516-X.
3. Городенська К. Г. Із найновіших рекомендацій щодо складних уживань в українській мові / К. Г. Городенська, Н. І. Кочукова, Г. М. Куцак. – Київ – Слов'янськ, 2006. – 83 с.
4. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури: автореф. дис. ... докт. філол. наук. – К., 1997. – 40 с.
5. Український правопис / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Інститут української мови НАН України. – К. : Наукова думка, 2008. – 288 с. – ISBN 978-966-00-0723-9.
6. Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова : довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко ; за ред. О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1993. – 336 с. – ISBN 5-325-00178-7

Навчальне видання

**Азарова Лариса Євстахіївна
П'яст Наталія Йосипівна
Радомська Людмила Анатоліївна**

**УКРАЇНСЬКА МОВА. СКЛАДНІ ВЖИВАННЯ
(НАЙНОВІШІ РЕКОМЕНДАЦІЇ)**

Навчальний посібник

Редактор В. Дружиніна
Коректор З. Поліщук
Оригінал-макет підготовлено Л. Азаровою

Підписано до друку
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк арк.
Наклад прим. Зам №

Вінницький національний технічний університет,
науково-методичний відділ ВНТУ.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, к. 2201.
Тел. (0432) 59-87-36.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел (0432) 59-81-59.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.